

**INSTITUTUL INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI ȘTIINȚE POLITICE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.:327(100),,1989/2012”(043.3)

JUC VICTOR

**EDIFICAREA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE POSTRĂZBOI
RECE: ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE ȘI REPLIERI
GEOSTRATEGICE**

Specialitatea 23.00.04 –

Teoria și istoria relațiilor internaționale și dezvoltării globale

Autoreferatul tezei de doctor habilitat în politologie

Chișinău, 2012

AUTOREFERATUL ȘTIINȚIFIC

Teza de doctor habilitat a fost elaborată în Secția Științe Politice a Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

Consultant științific:

Roșca Alexandru, doctor habilitat în filosofie, academician. Teoria și istoria relațiilor internaționale și dezvoltării globale.

Referenți oficiali:

1.Nazaria Sergiu, doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova;

2.Burian Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei;

3.Vasilescu Grigore, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1.Moraru Victor, doctor habilitat în politologie, profesor universitar, președinte;

2.Varzari Pantelimon, doctor în filosofie, conferențiar universitar, secretar științific;

3.Beniuc Valentin, doctor habilitat în politologie, profesor universitar;

4. Solomon Constantin, doctor habilitat în politologie, profesor universitar;

5.Eșanu Constantin, doctor habilitat în politologie, profesor universitar.

Susținerea tezei va avea loc 14 iunie 2012, ora 15.00, în ședința Consiliului Științific Specializat DH 18. 23.00.04-01 în cadrul Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei (mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr.1, et.2, Sala Mică).

Teza de doctor habilitat și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei și la pagina Web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 11 mai 2012.

**Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,
doctor în filosofie, conferențiar universitar**

Varzari Pantelimon

**Consultant științific,
doctor habilitat în filosofie, academician**

Roșca Alexandru

**Autor,
doctor în filosofie, conferențiar universitar**

Juc Victor

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Încheierea războiului rece, această schimbare cardinală în perioada și în maniera în care s-a realizat, i-a luat prin surprindere pe cercetătorii științifici în domeniul relațiilor internaționale și al științelor politice precum și pe analiștii și pe oamenii politici, chiar dacă în anii 1989-1991 intensitatea conflictului global bipolar se diminuase într-o mare măsură, fiind expresie a cursului politic promovat de liderul sovietic M. Gorbaciov.

Știința relațiilor internaționale de asemenea a recepționat o lovitură de fond, cu predilecție în aspect teoretico-metodologic, învinuirile variind de la simpla constatare că nu a pronosticat nici un eveniment major din secolul XX (B.Badie și M.-P.Smouts) pînă la apelul adresat în special tinerilor cercetători de a abandona ocupația în domeniul științelor politice (J.Gaddis). În contextul de poziții invocate, a fost revitalizată ideea crizei originare a Relațiilor Internaționale, mai ales în contextul că erau asociate paradigmatic cu realismul politic, care, potrivit opiniei lui K.Goldmann, a dezvoltat un discurs puternic al nonschimbării. Precizăm că vom utiliza majuscule (Relații Internaționale) pentru desemnarea domeniului de cercetare științifică și minuscule (relații internaționale) pentru câmpul de acțiune a actorilor.

Prim urmare, încheierea conflictului global în formatul bipolar contemporan prin ieșirea din cursă a unui protagonist, a provocat un vid enorm teoretico-metodologic și politico-diplomatic, iar noutatea problemei și totodată dificultățile de fond constau în faptul că sfârșitul războiului rece și, implicit, trecerea la configurația nouă a ordinii mondiale s-a produs pe cale pașnică și, respectiv, n-a fost instituționalizată. Dacă tratatele westfalice din 1648 au totalizat Războiul de treizeci de ani și au trasat parametrii configurației ordinii internaționale multipolare, iar după cel de-al Doilea război mondial s-au creat circumstanțe favorabile pentru instituționalizarea și consolidarea bipolarității din cauza conflictului genetic dintre două sisteme politice, totalitarism și democrație, situația postrăzboi rece a debutat în alt cadru și în alte condiții, deși predominante erau stările de spirit prodemocratic nu numai la nivel teoretic (F.Fukuyama), dar și practic (G.Bush-sn. și F.Mitterand).

În asemenea circumstanțe, exprimate prin incertitudine politico-diplomatică, pierderea din relevanță științifică a paradigmei realiste, dar și a altor concepții, eșuarea sau cel puțin aplicabilitatea redusă a mai multor metodologii, lipsa unei teorii general acceptate sau a unei metateorii, Relațiile Internaționale trebuiau nu numai să fundamenteze și să argumenteze științific configurația nouă a ordinii mondiale și structura nouă a sistemului internațional, dar și să determine evoluțiile eventuale pe termen scurt și mediu, prezentînd materialul necesar pentru studii atît pur teoretice, cît și strict aplicative. Dificultățile derivate din noutatea și complexitatea problemelor anunțate erau amplificate de deficiențe de caracter epistemologic și metodologic, în sensul că din cauza asimetriei structural-sistemice pe orizontală principiul balanței de forțe nu mai funcționa, anarhia mediului internațional a devenit mai pronunțată, iar polul „a părăsit” cadrul strict geopolitic, o pondere în creștere revenind

dimensiunii geoeconomice. În plus, globalizarea în extindere favorizează eroziunea suveranității de stat, demolînd „stat-centrismul” Relațiilor Internaționale, iar baza politico-ideologică a conflictului global a fost surpată, oferind loc mai ales pentru construcții teoretice speculative (S.Huntington). În acest context, era necesar de a fundamenta noi abordări ale istoriei universale, avînd ca suport de referință realitățile globale, dar și exigențele științei postneclasice, ancorate pe interdisciplinaritate și pluridisciplinarității. Astfel, T.Țîrdea propune abordarea civilizațională a evoluției istoriei, care nu reprezintă prin conținut ceva absolut nou și universal, însă permite conceperea în mod integrat a istoriei umanității, caracteristicile ei fundamentale și vectorul comun al dezvoltării, ea se combină cu pluralismul și autenticitatea popoarelor și țărilor, cu posibilitatea alegerii și scoate în evidență prioritatea valorilor general-civilizaționale.

Dezintegrarea Uniunii Sovietice nu numai că a pus punctul final războiului rece, chiar dacă, potrivit unor supoziții, a mai continuat sau periodic este reanimat, dar și s-a soldat cu apariția unor state independente, inclusiv Republica Moldova, care trebuiau în regim de urgență să-și găsească locul în cadrul relațiilor internaționale, definindu-și interesele naționale. Ele reprezintă catalizatorul și vectorul dezvoltării statului și societății, ceea ce Republica Moldova numai recent a realizat, deși sintagma se regăsește pe paginile multor documente. Însă comparativ cu multe state ex-sovietice, nemaivorbind de cele din Europa Centrală și de Sud-Est, situația Republicii Moldova s-a dovedit a fi mai complicată din cauza că nu-și exercită suveranitatea și jurisdicția pe întregul său teritoriu, a profitat puțin de prioritățile derivate din calitatea de membru al Comunității Statelor Independente, a întârziat în angajarea și realizarea proceselor de integrare europeană, n-a știut să mobilizeze unele instrumente de drept pentru a-și soluționa problemele, a promovat un curs politic duplicitar și în mare parte lipsit de credibilitate și susținere externă. Ea a balansat chiar din debut între diferite strategii insuficient fundamentate și implementate cu inconsecvență marcată de superficialitate.

Așadar, actualitatea subiectelor propuse pentru cercetare este determinată de necesitatea de a supune analizei procesele complexe de reconfigurare a modelului ordinii mondiale și de schimbare a structurii sistemului internațional după încheierea războiului rece prin reliefa transformărilor geostrategice. Aceste procese sînt marcate de globalizare, abordată în sensul deplin al termenului, și de aprofundare a cooperării, extindere și diversificare a numărului actorilor, statali și nestatali, și de redimensionare a arhitecturii de securitate internațională în contextul amplificării amenințărilor și riscurilor convenționale și nonconvenționale. Cercetarea politicilor și eforturilor întreprinse atît de Republica Moldova, cît și de unii actori internaționali de a identifica și implementa soluții viabile pentru valorificarea a două componente ale interesului național al Republicii Moldova, reintegrarea teritorială și integrarea europeană, de asemenea se dovedește a fi de actualitate stringentă. Esențial este ca subiectele abordate vor contribui la explicarea și înțelegerea realităților noi, la cunoașterea lor mai bună și la gestiunea mai eficientă a proceselor care se desfășoară pe arena mondială.

Descrierea situației în domeniul investigației relațiilor internaționale postrăzboi rece și identificarea problemelor supuse cercetării. Sfârșitul războiului rece, formarea configurației noi a ordinii mondiale și structurii noi a sistemului internațional, aceste evenimente dramatice care s-au desfășurat sub incidența multiplelor aspecte și configurații de schimbare, sînt interpretate diferit în literatura de specialitate, începînd cu estimări marcate de o nuanță optimist-euforică (F.Fukuyama [1]), de caracter pronunțat triumfător (H.Kissinger [2]) sau de o înaltă încărcătură transformatoare (I.Rammonet [3]) și încheind cu tratări care le conferă o importanță secundară (A. și H.Toffler[4]). Formarea conținutului nou și evoluția relațiilor internaționale postrăzboi rece și-au găsit reflectare în mai multe lucrări relevante elaborate de Zb.Brzezinski[5], H. Kissinger[6], J.Mearsheimer[7], iar S.Huntington [8], A. și H.Toffler invocă ciocniri ale civilizațiilor, identificînd axe noi de conflict. În Rusia elaborări importante au fost propuse de A. Богатуров[9], А. Бовин[10], М. Лебедева[11], în România - V.Pușcaș [12], C.Hlihor [13], iar în Republica Moldova - A.Burian [14], V.Beniuc [15], studiile remarcate reprezentînd numai cîteva evocări din lista foarte mare de publicații științifice la temă. Notăm că problema abordată este elucidată pe larg, iar cantitativ predomină studiile realizate în SUA și Federația Rusă. Supoziția predominantă este că sfârșitul războiului rece reprezintă punctul de plecare pentru elaborările științifice care abordează relațiile internaționale din ultimul deceniu al secolului XX- începutul secolului XXI datorită impactului său deosebit asupra vieții internaționale, dat fiind că schema tradițională edificată pe echilibrul de puteri a dispărut de pe arena mondială. Cert este însă, că aspectele ce se referă la structura sistemului internațional și configurația nouă a raporturilor dintre principalele centre de forță continuă să rămîna obiect al discuțiilor științifice.

Problemele principale înaintate spre cercetare cu titlul de ipoteze de lucru sînt următoarele:

1. după încheierea războiului rece s-a creat o situație principal nouă, fără a avea precedent istoric la capitolul formarea configurației noi a ordinii mondiale și structurii noi a sistemului internațional mai ales din cauza neclarităților cu privire la statutul și lista actorilor majori;
2. în ultimele două-trei decenii s-a amplificat procesul de eroziune a suveranității statului național circumscrisă teritorial, cu predilecție din cauza ascensiunii pe arena mondială a actorilor nestatali și extinderii globalizării;
3. întîrzierea formulării interesului național al Republicii Moldova, înțeles ca o sumă de interese exprimate în valori care se traduc în obiective palpabile de realizat, reprezintă o cauză definitorie a situației precare a statului și a societății, dat fiind că nu sînt bine stabilite prioritățile de politică internă și de politică externă în condițiile interdependenței lor;
4. reflectînd trăsăturile demersului științific postneclasic și deopotrivă complexitatea lor, în sens de cadrul și nivelurile obiectului de studiu, Relațiile Internaționale reprezintă prin statutul ontologic un metadomeniu pluridisciplinar ancorat pe interdisciplinaritate și valorificat în condițiile că nu a fost elaborată o metateorie sau o teorie aproape general acceptată.

Scopul și obiectivele tezei. Avînd în calitate de suport de referință actualitatea și importanța problemei abordate, scopul trasat pentru valorificare științifică este de a cerceta procesele complexe de edificare a modelului nou al ordinii mondiale și a structurii noi a sistemului internațional după încheierea războiului rece prin realizarea investigațiilor atît la nivelul însușirilor structurale propriu-zise ale sistemului, cît și al actorilor. Reperele teoretico-metodologice ale investigațiilor se înscriu de asemenea în cadrul obiectului preocupărilor noastre științifice din cauza că realitățile noi solicită cu necesitate ajustarea noțiunilor, categoriilor și conceptelor de specialitate.

Atingerea scopului propus reclamă soluționarea următoarelor obiective:

1. a supune analizei istoriografice elaborările definatorii la temă realizate de cercetători științifici și analiști din străinătate și din Republica Moldova, demersul istoriografic fiind important pentru cunoașterea și explicarea domeniului de investigație și a mediului de acțiune al actorilor;
2. a evalua situația din Republica Moldova la capitolele realizării atît a cercetărilor fundamentale, dar în special a celor aplicative în materia Relațiilor Internaționale, acest demers fiind determinat de oportunitățile de a contribui nu numai la dezvoltarea calitativă a investigațiilor în domeniu, inclusiv prin participarea mai activă în circuitul științific internațional, dar și la conștientizarea necesității fundamentării științifice a politicii de stat, mai ales în asigurarea integrării europene;
3. a determina statutul disciplinar-științific al Relațiilor Internaționale prin explorarea subiectelor de specialitate de caracter ontologic, epistemologic și metodologic, acest exercițiu intelectual fiind oportun pentru a le identifica locul în cadrul științelor sociale, a defini parametrii obiectului de studiu și a obține claritate în condițiile diversității conceptuale, incluzînd și filosofia lor;
4. a analiza procesul complex de fundamentare și diversificare teoretică a Relațiilor Internaționale, mai ales prin reliefarea „marilor dezbateri”, dar și altor discuții, identificînd schimbarea liderului teoretic de pe agenda de cercetare, asociată cu încheierea unei perioade și a direcțiilor prioritare de investigație, exprimate prin înlocuirea paradigmatelor și a realităților internaționale;
5. a preciza conținutul conceptelor „ordine internațională”, „ordine mondială”, „politică mondială”, „sistem internațional” și „polaritate”, degajînd comunitatea și diferențele de opinii cu privire la relațiile internaționale abordate sistemic în plan istoric și sub aspectul actualității, oportunitatea acestui demers este condiționată de necesitatea utilizării lor corecte și ajustării categorial-ideatice în conformitate cu realitățile postrăzboi rece, dat fiind că ultimele decenii au adus schimbări în modul de gîndire și în metodele de cercetare a relațiilor internaționale;
6. a pune în lumină cele mai esențiale replieri geostrategice realizate de actorii internaționali, care au avut impact decisiv asupra reconfigurării ordinii mondiale și, implicit, asupra redimensionării relațiilor internaționale atît la nivel global, cît și la cel regional, prin identificarea centrelor majore de putere, stabilirea componenței lor și evaluarea arhitecturii raporturilor mutuale instituite pe orizontală și pe verticală;

7. a cerceta procesele de transformare a caracterului relațiilor internaționale contemporane, fiind analizate componența în schimbare și ponderea în modificare a actorilor, impactul globalizării, dar și al altor factori asupra suveranității statului național și ascensiunii agenților nestatali. Un loc aparte, nu atât prin volum, cât prin încărcătura istorică pe care o poartă, este rezervat elucidării particularităților realizării suveranității de stat și afirmării internaționale a Republicii Moldova;
8. a reliefa conținutul și semnificația conceptului de interes național, oportunitatea abordării lui este amplificată de necesitatea realizării intereselor naționale ale Republicii Moldova, reintegrarea țării și integrarea europeană alcătuind unele dintre părțile sale definitorii;
9. a identifica eventuale evoluții ale relațiilor internaționale pe termen scurt și mediu, determinând unele traiectorii și re poziționări la nivelul agenților și al structurii.

Metodologia cercetării științifice. Cercetările sînt realizate prin reliefarea relației structură – actori în edificarea configurației ordinii mondiale și tipului de sistem internațional postrăzboi rece, abordate din perspectivă sistemică și sinergetică. Structura este elucidată în termenii „centrelor de putere”, iar actorii, tratați sinergetic, ca formatorii de sistem, nu sînt alții decît agenții majori, statali și nestatali. Istoria sistemelor internaționale este examinată de pe pozițiile *principiului continuității*, asigurînd tratarea lor în dinamică, din perspectiva continuității și discontinuității, prin determinarea generalului și particularului, identificînd diferite modele de cunoaștere, explicare și înțelegere ale structurii, caracterului actorilor, proceselor și principiilor de funcționalitate ale relațiilor internaționale abordate sistemic.

Cercetarea este realizată prin aplicarea metodelor filosofice de investigație, care oferă sistemul de principii universale și de strategii generale, utilizate în conexiune cu alte metode, general-științifice și particular-științifice:

metoda metafizică a asigurat analiza profundă a fiecărei perioade a sistemului internațional, abordate în plan istoric și în statică, iar în cadrul teoriei relațiilor internaționale și-a găsit aplicare în elucidarea realismului politic, ancorat pe bipolaritate;

metoda dialectică a permis de a cerceta sistemele internaționale în dinamică, prin prisma dezvoltării lor istorice în unitate și contradicție, atât pe orizontală, prin succedarea diferitor tipuri de structuri și interacțiunea componentelor și proceselor diverse, inclusiv din perioada postrăzboi rece, cât și pe verticală, asigurînd explicarea partajării sistemului mondial pe axa „centru – semiperiferie – periferie”, prin determinarea cauzelor re poziționării statelor de pe un segment pe altul, iar pentru teoria relațiilor internaționale a fost utilă în reliefarea „marilor dezbateri”;

metoda sinergetică a oferit posibilitate de a cerceta relațiile internaționale ca pe un sistem ale căror componente se autoorganizează și se organizează, asigurînd explicarea și înțelegerea mai bună a caracterului mediului internațional și a naturii relațiilor internaționale, a proceselor de formare a sistemului internațional postrăzboi rece, reflectînd tendințele și perspectivele evoluției mondiale.

Explorarea subiectelor anunțate a fost realizată și prin aplicarea următoarelor instrumente de cercetare științifică care se înscriu în cadrul demersului postneclasic:

concepția paradigmatică elaborată de Th.Kuhn a servit în calitate de suport științific pentru realizarea fundamentării teoretice a Relațiilor Internaționale prin realismul politic, ca mai târziu să se raporteze și la alte construcții teoretice;

principiul falsificaționismului propus de K.Popper fiind fundamentat pe istoria cunoștințelor științifice, a permis de a evalua unele proprietăți definitorii ale relațiilor internaționale, cum ar fi caracterul anarhic al mediului internațional sau caracterul asimetric al sistemului internațional:

concepția „programelor de cercetare” fundamentată de I.Lacatos a oferit posibilitate de a supune analizei critice concurența științifică dintre școli, teorii, idei și ipoteze în contextul „creșterii cunoștințelor” prin aplicarea principiului „trecutul determină viitorul”;

concepția „microrevoluției” fundamentată de S.Toulmin a făcut posibilă cercetarea fiecărui subiect abordat în parte, ca subsistem aflat în interconexiune și totodată în raport de interdependență relativă cu alte componente din cadrul sistemului complex, evoluția Relațiilor Internaționale nefiind altceva decât o activitate intelectuală de succedare a „microrevoluțiilor științifice”.

Investigațiile au fost realizate și prin aplicarea mai multor metode general-științifice, printre care nominalizăm următoarele:

metoda structural-funcțională a asigurat o cercetare de ansamblu a sistemului internațional și a ordinii mondiale prin analiza structural-sistemică a relațiilor internaționale, reliefând elementele definitorii și principiile de funcționalitate ale contextelor mediului internațional, examinând funcțiile actorilor în totalitate și în parte ca formatori de sistem;

metoda comparativă a permis de a supune analizei subiectele abordate prin raportul general-particular, urmărindu-se determinarea trăsăturilor comune și elucidarea celor specifice, identificarea repetabilității și specificarea ineditului în evoluția relațiilor internaționale;

metoda behavioristă a oferit posibilitate de a examina tipurile de comportament al actorilor abordați în totalitatea lor, degajând activitățile de politică externă, reliefând rezoluțiile și declarațiile adoptate, urmărind penetrarea transnațională a frontierelor, elucidând erodarea suveranității de stat;

metoda instituțională a fost folosită pentru a studia procesele de constituire a unor actori și de creare a bazei normative a activităților de politică externă, procese care vizează în cea mai mare parte subiectul Republica Moldova. Valorificarea acestui subiect a fost posibilă de asemenea prin aplicarea unor metode particular-științifice: *analiza proceselor de adoptare a deciziilor de politică externă, politico-descriptivă, normativ-ipotetică, analiza conținutului documentelor și studiu de caz;*

metoda descriptivă fiind fundamentată pe anumite categorii și concepte contemporane, a fost invocată pe larg pentru a trece în revistă evenimente ce țin de istoria diplomației, istoria relațiilor internaționale și activitățile de politică externă, asigurând cu material factologic solid investigațiile

proceselor mondiale și construcțiile teoretice. În același context se include *observația* activităților contemporane ale actorilor avizați, informație necesară din raționamente nu numai gnoseologice, dar și teoretico-metodologice;

metoda istoriografică a fost utilă pentru punerea în lumină și analiza celor mai importante elaborări monografice, culegeri de materiale și articole științifice la tema subiectelor abordate, fiind aplicată în special pentru cunoașterea, explicarea și înțelegerea disciplinei, abordată contextual, discursiv, analitic și istoric;

metoda prospectivă a dat posibilitate de a veni cu unele macroipoteze ce vizează eventuale evoluții ale relațiilor internaționale pe termen scurt și mediu. Subiectul Republica Moldova a fost valorificat prin aplicarea unor metode particular-științifice, cum ar fi cea *retroalternativistă*, prin intermediu căreia a fost supusă evaluării probabilitatea de a deveni realitate a unor variante posibile de soluționare a mai multor probleme, dar care în ultimă instanță au fost ratate, iar *construcția scenariilor* și *modelarea* au contribuit la elaborarea unor linii directorii în realizarea obiectivelor strategice de dezvoltare într-un viitor imediat și mediu.

Tabloul investigațiilor realizate este întregit de *analiză și sinteză, inducție și deducție*, cărora le-a revenit un rol destul de important în valorificarea științifică a problemelor supuse cercetărilor și de unele metodologii particulare de cercetare a relațiilor internaționale, cum ar fi cele propuse de K.Goldmann sau P.Viotti și M.Kauppi. Precizând conținutul lor, notăm că K.Goldmann a elaborat o metodologie triadică prin care urmărește să evalueze orientările în cercetare, ca mijloace ale unor scopuri. Cercetarea poate fi *pozitivă*, fiind motivată de preocupări fie extra-academice, fie intra-academice sau *negativă*. Deosebirea dintre cercetarea pozitivă și cea negativă este că scopul primei constă în suplimentarea pozitivă a cunoașterii existente, iar al celeilalte este de a examina limitele a ceea ce alții consideră a fi cunoaștere. Cercetarea pozitivă motivată extra-academic urmărește de a produce efecte sociale, iar cea motivată intra-academic de a optimiza modul în care ne înțelegem pe noi înșine și existența noastră. Această metodologie este operațională pentru cercetarea teoretică a încheierii războiului rece, primul tip presupune capabilitatea de a anticipa evenimente particulare cu un grad rezonabil de certitudine, tipul al doilea prevede includerea ideilor politice și a proceselor politice interne în modele de politică internațională, iar al treilea – ridicarea oricăror constrângeri prin evitarea necesarului și actualizarea imposibilului a ceea ce unii consideră a fi cunoaștere.

Metodologia lui P.Viotti și M.Kauppi prevede că există mai multe „imagini” despre sistemul internațional, alcătuit dintr-o sumă de elemente „n”: „imaginea” este *completă*, când apar în balanță absolut toate elementele culese de analistul politic sau *falsă*, când analistul exclude din analiză unul sau mai multe elemente. Această metodologie este operațională mai ales pentru cercetarea sistemelor internaționale, existând trei niveluri de analiză: sistemul internațional propriu-zis, statul și societatea precum și individul, arealul lor spațial aflându-se în descreștere.

Noutatea și originalitatea științifică. Caracterul inovator al rezultatelor care au fost obținute în urma realizării cercetărilor prin abordarea multidisciplinară a conceptelor, instituțiilor, normelor și proceselor valorificate se exprimă prin următoarele: sînt supuse examinării în premieră procesele de fundamentare, aprofundare și de diversificare teoretică ale Relațiilor Internaționale prin intermediul „marilor dezbateri”, investigațiile fiind realizate în dinamică și în baza paradigmatelor; este determinat cadrul și conținutul obiectului de studiu al științei relațiilor internaționale în condițiile descentralizării actorilor și redimensionării caracterului și nivelului proceselor care se desfășoară pe arena mondială; este propus cadrul conceptual-teoretic general pentru fundamentarea Filosofiei relațiilor internaționale, demers științific perfectat pe principiul transdisciplinarității, urmărindu-se înțelegerea lumii prin unitatea cunoașterii și aprofundarea cunoștințelor; este identificat locul Relațiilor Internaționale în cadrul științelor sociale și sînt reliefate raporturile lor cu alte discipline științifice în contextul consolidării demersului postneclasic, ancorat pe interdisciplinaritate, multidisciplinaritate și transdisciplinaritate; este realizată abordarea sistemică a relațiilor internaționale tratate istoric, iar perioada postrăzboi rece este explorată sinergetic, demonstrîndu-se că agenții majori, contextul mondial, structura și procesele sînt formatoare de sistem; sînt identificați factorii cu impact asupra reconceptualizării și evoluției pozițiilor și ponderii statului circumscris suveranității teritoriale în relațiile internaționale globalizate; este definit interesul național al Republicii Moldova, fiind aduse argumente suficiente în favoarea caracterului operațional al conceptului și oportunității realizării lui, iar în context este elucidat impactul unor componente, *reîntregirea țării și integrarea europeană*, asupra conținutului și limitelor politicii sale externe.

Rezultatele principal noi care au fost obținute în urma realizării investigațiilor au contribuit la crearea în Republica Moldova a unei direcții științifice noi în cercetarea relațiilor internaționale - *edificarea relațiilor internaționale în perioada postrăzboi rece*, avînd ca suport analiza instituțiilor și proceselor, structurii și contextului care în totalitatea lor au determinat remodelarea configurației ordinii mondiale și transformarea tipului de structură a sistemului internațional. Caracterul inovator al rezultatelor constă în elaborarea definițiilor de sinteză ale conceptelor „Relații Internaționale”, „ordine mondială” și „politică mondială”, iar în aspect aplicativ ele contribuie la soluționarea unei probleme de importanță majoră: definirea tipului de structură a sistemului internațional din perioada postrăzboi rece, abordată la nivelul însușirilor structurale propriu-zise ale sistemului precum și al agenților, cu raporturile multidimensionale și complexe exercitate pe orizontală și pe verticală.

Semnificația teoretică a cercetărilor rezidă în elaborarea și prezentarea unui cadru teoretico-metodologic complex, bine fundamentat și argumentat științific de caracter interdisciplinar în aspect metodologic și pluridisciplinar în plan analitico-epistemologic de studiere a relațiilor internaționale, ele sînt abordate disciplinar-științific și în calitate de cîmp de acțiune a actorilor, tratați în totalitatea și diversitatea lor. Cadrul conceptual elaborat reflectă mai adecvat tendințele demersului științific

postneclasic și realitățile globale din perioada postrăzboi rece. În particular, importanța teoretică se exprimă prin următoarele: sînt elaborate definiții de sinteză ale conceptelor „Relații Internaționale”, „ordine mondială” și „politică mondială”; sînt identificate deosebirile de conținut și aplicabilitate teoretică dintre conceptele „ordine internațională” și „ordine mondială”, „politică internațională” și „politică mondială”; este argumentat științific caracterul operațional al categoriei „centru de putere” pentru a defini tipul de structură a sistemului internațional postrăzboi rece, în contextul că noțiunea „pol” se extinde de la dimensiunea pur geopolitică spre geoeconomie.

Valoarea aplicativă a lucrării este de caracter științifico-didactic și practic propriu-zis: *în plan teoretic* cercetările pot servi în calitate de punct de reper pentru elaborări științifice noi în domeniile subiectelor care sînt abordate; *sub aspect didactic* rezultatele obținute sînt utile pentru perfectarea manualelor și predarea unor cursuri academice; definirea interesului național al Republicii Moldova într-un șir de publicații s-a regăsit în Strategia securității naționale; concepția „securității cooperative” poate fi aplicată în calitate de suport concepțional pentru identificarea soluțiilor conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova, context în care se înscriu și oportunitățile modificării formatului de negocieri în unul heptagonal; cercetarea prospectivă a tipurilor de costuri care trebuie asumate și unele beneficii care rezultă de pe urma realizării proceselor de integrare europeană a Republicii Moldova, luînd ca bază experiența statelor care au aderat la Uniunea Europeană în anii 2004 și 2007; noțiunile și categoriile abordate și rezultatele care au fost obținute pot fi utilizate la perfectarea documentelor de caracter internațional, dar mai ales național, strategii și concepții, ele au o semnificație practică indiscutabilă și sînt în măsură să solicite atenția factorilor de decizie.

Rezultate științifice principale înaintate spre susținere sînt:

1. Considerentele că Relațiile Internaționale prin statutul lor reprezintă un *metadomeniu*, de sine stătător sub aspect disciplinar – științific, *interdisciplinar* în plan metodologic și *pluridisciplinar* din punct de vedere epistemologic, avînd ca suport de referință exigențele demersului postneclasic.
2. Fundamentarea și diversificarea teoretică realizată prin cele patru ediții ale „marilor dezbateri”, proces care a asigurat abordarea lor în dinamică, al cărui rezultat este pluralismul teoretic încetățenit în condițiile că n-a fost recunoscută sau general acceptată în ultima jumătate de secol o metateorie.
3. Modelul ordinii postrăzboi rece este determinat ca fiind nu „internațional”, adică „interstatal”, ci „mondial”, reflectînd realitățile noi la capitolul diversificarea actorilor pe contul consolidării rolului agenților nestatali și depășirea caracterului „stat-centrist” al relațiilor internaționale.
4. Procesul de formare a configurației ordinii mondiale și tipului de sistem internațional postrăzboi rece este elucidat prin reliefarea raportului *structură*, concepută ca însușire a relațiilor internaționale, una dintre ele fiind globalizarea și *agenți*, incluzînd marile centre de putere, edificatoare de sistem.
5. Configurația ordinii mondiale și structura sistemului internațional edificate în perioada postrăzboi rece se disting prin policentrism, în sensul că s-au format trei centre majore de putere, cu statut de

actori nestatali, ele ancorînd relațiile internaționale în albia instituționalismului liberal, care ne-a servit în calitate de suport conceptual pentru realizarea investigațiilor.

6. Raționamentele conform cărora globalizarea, dar și unele percepte de sorginte postmodernistă, contribuie la aprofundarea eroziunii suveranității statului național circumscrisă teritorial, care, fie cedează benevol, fie pierde în pofida voinței sale unele dintre prerogative, dar nu dispare ca entitate, ci se acomodează la realitățile noi, dispunînd de capacități pentru a rămîne un actor important.

7. Fundamentarea indispensabilității realizării interesului național al Republicii Moldova ca fiind condiție primordială pentru determinarea direcțiilor de dezvoltare a statului și societății, unele dintre care sînt reîntregirea țării și integrarea europeană.

Implementarea rezultatelor științifice. Unele propuneri pe care le-am prezentat (definirea componentelor interesului național al Republicii Moldova, oportunitățile și căile de realizarea lor, extinderea cadrului de exprimare a securității naționale prin includerea societății și indivizilor, dar și altele) se regăsesc în Concepția securității naționale a Republicii Moldova, în Strategia securității naționale a Republicii Moldova și în Strategia militară națională a Republicii Moldova.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza este elaborată în Secția Științe Politice a Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei și a fost examinată și susținută în ședința comună a secțiilor Studii Europene și Științe Politice din cadrul Institutului și în ședințele seminarelor științifice de profil de la Universitatea de Stat din Moldova și de la Institut. Rezultatele au fost prezentate, discutate și aprobate la circa 30 de foruri științifice internaționale și naționale: insistăm asupra a patru rapoarte științifice prezentate la ședințele în plen ale conferințelor științifice internaționale organizate cu ocazia totalizării activităților asupra proiectelor instituționale *Eficientizarea sistemului politic și asigurarea coeziunii sociale în Republica Moldova din perspectiva integrării europene* (2006-2008) și *Resursele, mecanismele și efectele realizării puterii politice în Republica Moldova* (2009-2010) și asupra rapoartelor științifice expuse la cinci ediții ale meselor rotunde consacrate sărbătoririi Zilei Europei în Republica Moldova, for care se desfășoară anual în cadrul Academiei de Științe a Moldovei din anul 2008, noi fiind unii dintre inițiatorii și organizatorii acestor manifestări științifico-practice.

Publicațiile la tema tezei. Investigațiile și-au găsit elucidare în 44 de publicații științifice, inclusiv în 4 monografii, 3 articole în reviste științifice internaționale, 17 articole în reviste științifice naționale, 2 în culegeri editate în străinătate și 15 în culegeri naționale, în volum de 74.3 c.a.

Volumul și structura lucrării. Teza include Introducere, patru compartimente, fiecare fiind structurat în trei subcompartimente, Concluzii generale și recomandări, finalizînd cu Bibliografie. Lucrarea are un volum de 250 de pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: Relații Internaționale, relații internaționale, ordine mondială, sistem internațional, politică mondială, centru de putere, stat național, suveranitate, globalizare, interes național.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemelor abordate, sînt trasate scopul și obiectivele tezei, sînt determinate noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei.

În primul capitol, intitulat **Formarea conținutului și evoluția relațiilor internaționale de la sfîrșitul secolului XX - începutul secolului XXI: abordări conceptuale**, sînt incluse unele repere bibliografice, aspecte teoretico-metodologice și abordări epistemologice care servesc în calitate de suport introductiv pentru valorificarea subiectelor ce urmează a fi supuse cercetării. Primul subcompartiment, **Edificarea relațiilor internaționale în perioada postrăzboi rece: studiu istoriografic**, pune în lumină situația științifică în domeniu, fiind analizate mai multe lucrări importante elaborate la temă de către cercetători și analiști atît din străinătate, cît și din Republica Moldova, iar la sfîrșit este trecută în revistă starea de lucruri din Republica Moldova la capitolul investigații fundamentale și aplicative în materia relațiilor internaționale. Ideea aproape general acceptată care a fost avansată este că încheierea războiului rece a bulversat profund atît mediile oamenilor politici, cît și cercurile de specialiști în științele politice și relațiile internaționale, privîndu-i, pe de o parte, de subiectele intens exploatate și valorificate științific, iar pe de alta, confruntîndu-se cu realitățile noi, deloc sau mai puțin cunoscute, explicate și înțelese, practic au fost nevoiți să se angajeze în elaborarea conceptelor și soluțiilor noi, necesare pentru gestiunea proceselor politice și fundamentarea teoretică a acțiunilor și proceselor din condițiile postbipolare. Situația precară a științei relațiilor internaționale din perioada imediată încheierii războiului rece, în opinia noastră, a fost condiționată de mai mulți factori:

1. n-a fost determinat științific sfîrșitul războiului rece în maniera în care a avut loc, adică pe cale pașnică și fără ca să fie general recunoscut învingătorul;

2. mai multe subiecte care au ținut capul de afiș al politicilor de stat, cercetărilor științifice și luărilor de poziție a opiniei publice au devenit istorie, pierzînd din actualitate și relevanță;

3. unele aspecte ale relațiilor internaționale care au fost considerate că nu au rămas decît obiect al istoriei, au revenit pe arena mondială, reactualizîndu-și potențialul și marcîndu-le caracterul și evoluția;

4. au apărut unele probleme și împrejurări noi, necunoscute sau puțin cunoscute în trecut, dar care s-au amplificat, complicînd serios explicarea și înțelegerea politicilor și proceselor de pe arena mondială datorită impactului produs.

Procesele multidimensionale de edificare a relațiilor internaționale după încheierea războiului rece și-au găsit suficientă elucidare în literatura de specialitate, excelînd cu precădere elaborările la capitolele formarea tipului nou de structură a sistemului internațional (Zb. Brzezinski, H. Kissinger, A. Bogaturov), impactul globalizării asupra transformărilor internaționale și transnaționale (D. Held [16], P. Hirst și G. Thompson [17]) și identificarea factorilor și axelor noi de conflict global (A. și H.

Toffler, S. Huntington). Însă în mare parte lucrările perfectate de cercetătorii și analiștii din SUA reflectă cu predilecție viziunea și poziția americană, cele din Federația Rusă sînt ancorate pe ideea „antihegemonismului american în relațiile internaționale”, pe cînd elaborările din Marea Britanie (C. Brown[18], M. Nicholson[19]) nu fac decît să continue tradiția acestei școli cu privire la concepția societății internaționale, și deci, sînt prezente în diferită măsură vădite doze de partizanat național și concepțional. Mai precizăm că J. Mearsheimer este unul dintre specialiștii de marcă în materie care a dezvoltat în același timp teoria relațiilor internaționale și a supus investigațiilor tipurile de structură a sistemului internațional, cu predilecție postrăzboi rece. El a elaborat „o teorie realistă a politicii internaționale care contestă optimismul” predominant în raporturile dintre marile puteri, propunînd o variantă nouă a realismului, diferită de cea a lui H. Morgenthau și de construcția lui K. Waltz.

În Republica Moldova investigațiile științifice în materia relațiilor internaționale și studiilor diplomatice au debutat la mijlocul anilor '90 ai secolului XX, fiind expresie a „necesității pregătirii specialiștilor în acest domeniu elitar pentru stat, care din primele zile de la obținerea independenței a început să-și formeze structurile politicii externe și să-și promoveze interesele pe arena mondială” [20, p.10]. Inițierea cercetărilor reflecta realitățile politice noi, incluzînd cerințele de cadre calificate. Altă cauză a realizării investigațiilor ar fi, în opinia noastră, interesele științifice, pasiunea sau chiar vocația unor oameni care se consacră acestui domeniu important și interesant, rezultatele activității lor exprimîndu-se atît în cercetarea științifică, cît și în pregătirea specialiștilor. Însă într-o perioadă relativ scurtă de timp încă nu s-a format o școală științifică națională în domeniu, iar instituțiile și subdiviziunile de profil cooperează minimal atît în valorificarea temelor de investigație de interes comun, cît și în perfectarea unor standarde și modele comune în procesul de instruire, cu precădere la ciclul I. Totodată este necesar de subliniat că în decursul de mai mult de un deceniu și jumătate acest demers disciplinar – științific s-a consolidat structural – instituțional și s-a diversificat tematic, două blocuri mari de probleme fiind cercetate cu predilecție: politica externă, mai ales a Republicii Moldova, incluzînd de asemenea serviciul diplomatic și studiile europene, altă direcție fiind istoria și teoria relațiilor internaționale, care cuprinde în același timp istoria diplomației și globalistica.

Ținînd cont de complexitatea obiectului de studiu și statutul disciplinar-științific al Relațiilor Internaționale, avînd în calitate de suport teoretico-metodologic prevederile științei postneclasice și transformările care se produc în caracterul relațiilor internaționale din perioada postrăzboi rece, considerăm că ar fi oportun a iniția procedura de revizuire a deciziei Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură din 1948 prin care „relațiile internaționale” sînt stabilite ca parte componentă a „științei politice”, sursele bibliografice pe care le-am valorificat și prezentat în marea lor majoritate vin să confirme justetea propunerilor noastre. Dezvoltarea Relațiilor Internaționale ca știință și disciplină academică reclamă atribuirea calificativului respectiv specialiștilor în domeniu la toate treptele, începînd cu licența și încheind cu doctorat.

În al doilea subcompartiment, **Transformarea structurală a sistemului internațional după încheierea războiului rece: repere teoretico-metodologice și epistemologice ale investigațiilor**, este analizat raportul agent-structură în formarea sistemului internațional, sînt elucidate importanța și rolul teoriei în fundamentarea Relațiilor Internaționale, este elaborată metodologia de cercetare a problemelor propuse pentru a fi explorate științific și sînt prezentate unele abordări conceptuale ale proceselor mondiale contemporane. Cercetările sînt realizate metodologic prin reliefarea conexiunii dintre structură și agenți, care determină formarea și modificarea unui anumit tip de structură de sistem internațional, inclusiv postrăzboi rece. Schimbările structurale condiționează transformări în comportamentul și relațiile dintre actori, iar aceștia, la nivelul puterilor majore și în dependență de potențialul disponibil, marchează structura sistemului pe orizontală, pe cînd pe verticală aceasta este exprimată prin raporturile de dominație a „centrului” asupra „periferiei”. Contrar lui K.Waltz, care susține că structura este independentă de caracteristicile, comportamentul și interacțiunile actorilor, considerăm că aceste comportamente se află în interconexiune, fiind proprii, din punctul de vedere al sinergeticii, sistemului deschis, dinamic, alinear și cu un pronunțat caracter autocatalizator, care tinde spre autoorganizare. T.Țirdea definește autoorganizarea ca pe un proces prin care se creează, se reproduce sau se perfecționează organizarea sistemelor dinamice deschise [21,p.30].

Agenții majori sînt asociați cu marile puteri, numite de J.Goldstein și J.Pevhouse cele mai puternice state din sistem care exercită cea mai mare influență asupra evenimentelor internaționale, ele tind să împărtășească, potrivit lui J.Levy, citat de susnumiții autori, o viziune globală bazată pe interese naționale, departe de teritoriile lor, acești actori avînd cele mai puternice forțe militare din lume și cele mai puternice economii care finanțează forțele militare, dar și alte capacități [22, p.122].

În contextul abordat de idei, deosebim două dimensiuni ale replierilor geostrategice, tratate în sens de modificare a priorităților strategice și a direcțiilor principale de politică internă și politică externă, care, în ultimă instanță, fie s-au soldat, fie au contribuit la formarea tipului policentrist de structură a sistemului internațional postrăzboi rece:

1. operate de actori majori precum: Uniunea Europeană - a instituționalizat cîteva mecanisme superioare de realizare a cooperării, și-a diversificat esențial aria activităților, prin dispariția Uniunii Sovietice a devenit prima putere majoră în Europa, s-a extins prin aderarea statelor central și sud-est europene, unele țări, Germania reunificată, s-au consolidat în viața internațională; China - nu mai figurează în calitate de piesă importantă în jocul celor două supraputeri, ea și-a fortificat potențialul economic, capacitățile militare și prezența pe arena mondială, inclusiv prin Cooperarea Economică Asiatico-Pacifică, care, la rîndul ei, a devenit un mecanism important de coordonare a comerțului, tehnologiilor și investițiilor într-un spațiu geoeconomic enorm, în special în contextul transferării centrului economic global din zona atlantică în georegiunea pacifică; Grupul BRICS - se transformă într-un centru transnațional important, incluzînd cîteva state care într-un viitor mediu pot să devină

supraputeri. T.Hopkins susține în acest sens de idei că statele puternice inițiază și dezvoltă procese metropolitane, iar statele slabe - procese periferice;

2.realizate de agenți de factură mică și mijlocie, care s-au raliat UE și NATO(statele central și sud-est europene) și Chinei (statele sud-est asiatice). Replierile de acest nivel n-au contribuit decât la extinderea prezenței georegionale a actorilor strategici nominalizați. Totuși importanța lor globală nicidecum nu trebuie subestimată, mai ales în cazul Europei, ele au urmărit edificarea statelor de drept, formarea societăților democratice, crearea economiilor funcționale de piață, participarea în comun la făurirea spațiului unic al democrației și securității, stabilității și bunăstării [23, p.67-68].

Teza este realizată cu predilecție în spiritul instituționalismului liberal, dar nu în conformitate prevederile elaborate R.Keohane și J.Nye în anii '70-80, care presupuneau că instituțiile, exprimate prin organizații internaționale guvernamentale și regimuri internaționale, reprezintă mecanisme de cooperare interstatală și, implicit, de asigurare a unei stări mai puțin conflictuale pe arena mondială. Relațiile internaționale nu mai sînt circumscrise exclusiv raporturilor interstatale, caracterul lor a suferit schimbări prin includerea în circuit a nivelurilor noi, în formă de actori nestatali, situație care a modificat reprezentările tradiționale despre știința relațiilor internaționale și viața internațională, contribuind la transformarea atît a activităților practice ale agenților pe arena mondială, cît și a instrumentelor de cercetare științifică. Instituțiile au devenit ele înseși actori importanți, formatori de sistem, contribuind la edificarea arhitecturii noi,policentriste a sistemului internațional postrăzboi rece în contextul sporirii rolului factorului geoeconomic și în general, al dimensiunii geoeconomice a relațiilor internaționale. Totodată subliniem că nu este cazul de a diminua semnificația aspectelor de putere, în special de sorginte militaro-politică și a subaprecia ponderea și prezența statului.

Prin urmare, investigațiile efectuate cuprind prin caracterul lor un spațiu larg de interferență a diferitor științe, fiind folosit un sistem complex și diferențiat în interior de instrumente de cercetare, perfectat în baza principiilor *interdisciplinarității*, tratat în sens de aplicare a metodelor proprii unei discipline pe cîmpul altui demers și *pluridisciplinarității*, care prevede realizarea studiului simultan al obiectului ce aparține unei discipline științifice de către mai multe demersuri.

Rezultatele principial noi obținute în urma realizării investigațiilor au contribuit la crearea în Republica Moldova a unei direcții științifice în domeniul cercetării relațiilor internaționale și anume ***edificarea relațiilor internaționale în perioada postrăzboi rece***, avînd ca suport analiza instituțiilor și proceselor, structurii și contextului care în totalitatea lor au determinat remodelarea configurației ordinii mondiale și schimbarea structurii sistemului internațional. Caracterul inovator al rezultatelor obținute constă în elaborarea definițiilor de sinteză ale conceptelor „Relații Internaționale”, „ordine mondială” și „politică mondială”, iar în aspect aplicativ ele contribuie la soluționarea unei probleme de importanță principială - definirea tipului de structură a sistemului internațional postrăzboi rece, abordată la nivelul însușirilor structurale propriu-zise ale sistemului precum și al agenților.

Analiza procesului complex și în același timp anevoios de constituire, fundamentare și consacrare al științei relațiilor internaționale abordată în calitate de domeniu de cercetare, disciplină academică și construcție teoretică în toată diversitatea și plenitudinea își găsește reflectare în capitolul doi, numit **Constituirea și consolidarea științei relațiilor internaționale: de la discurs la metadomeniu**, care fiind după conținut cu predilecție de caracter filosofic. În primul subcompartiment, **Statutul disciplinar al științei relațiilor internaționale**, se întreprinde o succintă trecere în revistă a preistoriei domeniului, sînt supuse investigației unele probleme de filosofie a Relațiilor Internaționale, care se conturează într-o disciplină limitrofă sau subdisciplină, este determinat locul Relațiilor Internaționale în cadrul științelor sociale prin examinarea celor trei demersuri disciplinare și sînt cercetate criteriile de definire și totodată de delimitare ale obiectului de studiu, urmărindu-se identificarea statutului disciplinar al acestei științe sau, utilizînd aserțiunea lui J.Farr, „schimbarea graduală a discursului contra disciplinei/domeniului”.

Cercetările științifice sistematice în domeniul Relațiilor Internaționale țin de perioada postbelică, dar în același timp este îndreptățită anunțarea lor în deceniile interbelice, dacă luăm în calcul mai multe elaborări importante la temă cum ar fi cele redactate de A.Zimmern, E. Carr sau investigațiile din cadrul Școlii franceze a Analelor. St. Hoffmann precizează pe bună dreptate că fondator al disciplinei științifice este H. Morgenthau, dar totodată „putem să ne urmărim strămoșii pînă la Tucidide. Totuși n-a apărut o știință socială a relațiilor internaționale din cauza că ... politica internațională rămînea (pînă la începutul secolului XX – n.n.) sportul regilor sau rezervația cabinetelor – ultimul refugiu al secretului, ultimul domeniu al castelor în mare măsură ereditare de diplomați”[24, p.12].

După cel de-al Doilea război mondial teoria realismului politic a devenit direcția predominantă în abordarea Relațiilor Internaționale, demers teoretic care a contribuit la delimitarea legitimă a disciplinei de celelalte științe sociale. Realismul politic a funcționat ca paradigmă, stabilind în linii mari limitele cercetării și oferind un instrumentar fundamental de analiză. J. Vasquez subliniază în ordinea de idei reliefată că realismul politic a arătat oamenilor de știință ce se cunoaște despre lume, ce nu se cunoaște, cum ar trebui să vedem lumea dacă vrem să cunoaștem ceea ce încă nu este cunoscut și ce merită a fi cunoscut. Considerăm că practic este majoritară opinia în mediul analitic că definind cadrul conceptual al domeniului, realismul politic a format o comunitate de cercetători, iar comunitatea, la rîndul ei, a fundamentat disciplina.

Ținem să subliniem că în general există două moduri de a defini o disciplină științifică:

1. definirea în baza obiectului independent de studiu (adică al Relațiilor Internaționale);
2. delimitarea metodologică (abordarea Relațiilor Internaționale ca obiect al cunoașterii).

Obiectivul trasat de oricare știință urmărește mai întîi de toate de a-și explica obiectul de studiu și părțile lui componente, definind prioritar direcțiile și condițiile de trecere de la explicarea fenomenelor, proceselor și consecințelor la utilizarea cunoștințelor în interese practice. N. Kosolapov a definit patru trăsături esențiale ale Relațiilor Internaționale ca fenomen, ca obiect de investigație: întinderea în timp,

imuabilitatea în dezvoltare, triaspectualitatea temporală simultană și coordonatele spațiale. Considerăm că cele mai relevante criterii definiții ale conținutului obiectului de studiu al Relațiilor Internaționale sînt: caracterul actorilor internaționale, localizarea și natura relațiilor internaționale[25,p.27-29]

Rezumînd preliminar luările de poziție, deseori aflate în conflict, cu privire la obiectul de studiu al științei relațiilor internaționale, abordat din perspectivă epistemologică, dar în interconexiune și în interdependență cu valențe de sorginte ontologică și cu repere metodologice, subliniem că acest demers științific nu dispune de întindere strict determinată și localizată în spațiu, iar cunoștințele despre Relațiile Internaționale și metodele de cercetarea lor se află permanent în transformare și diversificare datorită dinamismului și evoluției permanente. În dependență de obiectivele propuse și punctele lor de reper, cercetătorii analizează în diferite perioade de timp și în temeiul fundamentelor conceptuale deosebite acele părți integrante ale obiectului de studiu pe care le consideră a fi relevante, de semnificație, iar hotarele prezumtive care delimitează o ramură a cunoașterii de alta nu alcătuiesc un zid imobil între diverse componente ale adevărului științific, ci reprezintă prin esența mecanisme plauzibile pentru repartizarea faptelor și metodelor în segmentele abordate.

Complexitatea problemelor provenită din enormele greutatea de caracter epistemologic a generat mai multe divergențe de opinii în definirea statutului ontologic al Relațiilor Internaționale provocînd dificultăți esențiale în poziționarea lor calitativă sau pe verticală în cadrul științelor sociale. Am identificat trei calități științifice de factură statutar-ontologică, *subdisciplină*, *disciplină autonomă* și *metadomeniu*, ultimul termen fiind intens promovată de V.Beniuc, care acreditează ideea că Relațiile Internaționale formează un „metadomeniu atît din perspectiva obiectului de cercetare/studiere, cît și din cea a activității practice, profesionale”[15,p.14], asumție la care subscriem și o dezvoltăm.

Ținem să subliniem că dificultățile în demarcarea cadrului disciplinar al Relațiilor Internaționale și diversitatea opiniilor cu privire la conținutul obiectului de studiu, a cărui valorificare se asigură prin concursul mai multor științe sociale, nu pot să nu fie un impediment substanțial în fundamentarea identității lui, înțelegerii obiectului complex de cercetare și în consolidarea comunității academice prin reducerea decalajului în evaluări și convenirea asupra unor direcții strategice de investigație.

Relațiile Internaționale studiază totalitatea interacțiunilor și interdependențelor real existente sau eventuale dintre actorii internaționali în toată diversitatea lor atît pe orizontală, cît și pe verticală precum și a fluxurilor, proceselor și tendințelor de pe arena mondială abordate în complexitatea lor sau în parte[25,p.39]. Relațiile Internaționale nu se asociază actualmente „cu interacțiunile dintre două sau mai multe state”, după cum susținea la începutul anilor '70 ai secolului XX M.Sullivan, prea îngust ar fi obiectul de studiu, în sensul că nu mai reflectă ierarhiile și procesele devenite realități incontestabile pentru moment. Sîntem de părere că obiectul de studiu este unic, dar fiind cercetat din mai multe puncte de vedere din cauza complexității problemelor abordate, diversității și în același timp a lipsei consensului metodologic și epistemologic.

Teoretizarea Relațiilor Internaționale, care se dovedește a fi prin definiție un proces de o înaltă încărcătură științifică, se regăsește în subcompartimentul doi, intitulat **Fundamentarea teoretică a Relațiilor Internaționale**, fiind elucidată cu precădere prin analiza de conținut a „marilor dezbateri” în domeniu. Însă cercetările debutează cu determinarea locului și semnificației teoriei în știința relațiilor internaționale și finalizează cu definirea conținutului și poziționării pe eșichierul științific a elaborărilor teoretice din perioada postrăzboi rece, obiectivul de bază al investigațiilor fiind stabilirea caracterului și identificarea esenței teoriei relațiilor internaționale în aspect conceptual.

Procesul de teoretizare a Relațiilor Internaționale a debutat în jumătatea a doua a anilor '40 ai secolului XX, ca ulterior să se extindă formându-se o arhitectură complexă de construcții teoretice, școli, idei. Ținem să precizăm că subscriem la tendințele generale de a rezuma teoria prin școli și paradigme, conceptualizări și modele. În accepția lui P. Țîgankov, teoria relațiilor internaționale cuprinde „totalitatea generalizărilor conceptuale reprezentate de mai multe școli teoretice aflate în polemică, ele formează câmpul tematic al unei discipline relativ autonome” [26,p.11]. Conform aserțiunii lui P. de Senarclens, teoria relațiilor internaționale poate fi definită ca „cercetare a cadrelor conceptuale care permit de a organiza investigațiile și orientează formularea ipotezelor pertinente despre explicarea fenomenelor și proceselor studiate, ameliorînd înțelegerea lor”[27,p.14]. Cît despre problemele și fragmentările care afectează Relațiile Internaționale ca domeniu de investigație, asupra cărora insistă St.Hoffmann și alți cercetători, analistul francez exprimă părerea că analiza politicii internaționale nu prezintă în esență un caz absolut deosebit, ci se confruntă cu dificultăți similare procesului de investigație a oricărui alt obiect complex de studiu al științelor sociale, dar, reiterăm, atestăm foarte multe dificultăți.

K.Goldmann din contra, propunînd identificarea și explorarea unor subiecte relevante din cadrul Relațiilor Internaționale, cum ar fi locul și rolul statului-națiune în contextul transformărilor globale sau încheierea războiului rece, este de părere că „definirea domeniului ca unul opunînd „școli” concurente s-a dovedit a fi puțin utilă”[28,p.355] din cauza că imaginea lui se asociază mai degrabă cu o „competiție oligopolică între conglomerate conduse de americani”, ale căror idei trebuie fie acceptate, fie respinse în totalitate, fiind ancorate pe trei doctrine clasice – liberalismul, conservatismul și neomarxismul.

Considerăm absolut justificate investigațiile procesului de fundamentare teoretică a Relațiilor Internaționale prin elucidarea „marilor dezbateri”, chiar dacă mai ales în cazul celei de-a patra ediții a polemicii nu procurăm cunoștințe exhaustive despre conținutul tuturor teoriilor și despre configurația lor în cadrul științei din cauza că nu toate demersurile științifice s-au antrenat în discuție datorită diversității lor, ancorării pe un segment îngust de cercetare și necoincidenței supozițiilor asupra unui anumit obiect în jurul căruia s-ar desfășura disputa academică.„Marile dezbateri” cuprind patru ediții:realismul politic - idealismul politic; „adeptii demersului tradiționalist”-„exegeții demersului științific”; transnaționalism - realism,urmată de neoliberalism-neorealism,ediția a treia cunoscînd două etape;raționalism-reflectivism. În rezultat,s-a statornicit pluralismul teoretico-metodologic în Relațiile Internaționale care corespunde

exigențelor dictate de științele postneclasice, fiind îndreptățită interdisciplinaritatea și, implicit, extinderea câmpului de aplicare a metodelor și procedurilor de cercetare proprii elaborărilor științifice înrudite sau chiar mai îndepărtate. „Marile dezbateri” au încetățenit pluralismul teoretic și metodologic, tentativele de a fundamenta sau identifica o paradigmă unică acceptată nu s-au încununat de succes, deoarece, conform lui S.Guzzini, „au prevalat valorile incompatibile ale cercetătorilor”, fiecare fiind concentrat pe proiecte proprii de investigație științifică.

Sfârșitul războiului rece, exprimat mai întâi prin dezintegrarea blocului „socialismului real”, iar apoi prin autodizolvarea Uniunii Sovietice, n-a fost pronosticat și descris în maniera în care s-a produs de nici o teorie a relațiilor internaționale, ele „n-au reușit, conform aprecierilor expuse de J.Gaddis, nici pe departe să anticipeze cum avea să se încheie”[29,p.53] acest conflict și să formuleze o explicație coerentă. Eșecul teoretic în pronosticarea și descrierea încheierii războiului rece în varianta în care s-a produs, este determinat de un set de factori și cauze complexe, cu precădere de caracter epistemologic și metodologic, care și-a găsit expresie în restrângerea cadrului de probleme investigate și alimentarea unor discrepanțe, cum ar fi cea dintre teorie și practică. Încheierea războiului rece a generat un proces mai îndelungat de transformări profunde ale relațiilor internaționale și implicit, ale științei care le studiază, aceasta din urmă fiind privată în aspect epistemologic de posibilitatea cercetării unei dintre problemele centrale din perioada precedentă - conflictul global dintre supraputeri. Teoria relațiilor internaționale s-a pomenit în fața dilemei de principiu: fie a cerceta aspecte relativ înguste, fie a aborda probleme de ansamblu ale dezvoltării globale, dar în condițiile pluralismului teoretic și metodologic. Considerăm că în perioada ce cuprinde sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI se află în plină desfășurare două transformări cardinale în cadrul teoriei relațiilor internaționale.

1. nu s-a reușit fundamentarea unei metateorii care ar include elaborările particulare într-o totalitate din cauza că studiile complexe pretendente la statutul de teorie generală se axează pe abordarea unui sau câtorva subiecte, prezentate ca fiind relevante și determinante.

2. cele trei abordări clasice în cercetarea Relațiilor Internaționale, *creștin-normativistă*, *pozitivistă* și *sistemică* (ultima mai fiind numită de unii cercetători *marxistă*), și-au epuizat potențialul metodologic și cedează gradual contra comunicării mutuale și tendințelor către compatibilitate, intercomplementaritate concepută și unificare în cadrul unui „complex universal cultural – reflexiv integrat, dar totodată nelipsit de conflicte interne”, care trebuie să includă și să explice experiențele tuturor culturilor și civilizațiilor. Prin urmare, teoria relațiilor internaționale a evoluat de la primele tentative de a elabora o teorie generală care viza cu predilecție relațiile interstatale până la conceperea ei nu în calitate de metateorie atotcuprinzătoare și integratoare, ci ca totalitate de abordări, concepții și metode de cercetare a Relațiilor Internaționale atât în manifestările lor concrete, cât și în unitatea lor, pluralismul teoretic și metodologic devenind o normă general acceptată a investigațiilor în materie. Ele se află în transformare perpetuă, asupra acestui proces dinamic influențând în diferită măsură atât paradigmele vechi, cât și cele noi.

În capitolul al treilea, numit **Formarea ordinii mondiale postrăzboi rece**, sînt supuse cercetării conceptele de ordine internațională, ordine mondială, politică mondială și sistem internațional, ele fiind abordate în evoluție sub aspect teoretico-metodologic și în contextul implementării diferitor tipuri de configurații și structuri. Valorificarea aparatului categorial - ideatic al teoriei sistemelor internaționale este reflectată în primul subcompartment, intitulat **Elaborarea și diversificarea conceptelor de ordine internațională, ordine mondială și sistem internațional**, noțiunile și categoriile investigate fiind exemplificate prin elucidarea perioadelor multipolarității clasice și bipolarității contemporane: istoria relațiilor internaționale este abordată în aspect sistemic, iar tipurile de structură a sistemului internațional sînt cercetate sub raportul stabilitate – schimbare.

Conceptul de ordine în politica mondială este conceput în sensul de stare de lucruri, incluzînd și reflectînd diferite tipuri și niveluri de relații dintre actorii internaționali și transnaționali în totalitatea lor. *Conceptul „ordine mondială” include totalitatea modelelor de interacțiune și interdependență socială, economică și demografică, politică, geopolitică și militară, cultural-civilizațională, informațional-tehnologică și ecologică dintre actorii relațiilor internaționale și transnaționale în cadrul sistemului internațional global. Prin noțiunea „politica mondială” avem în vedere nu interacțiunea actorilor statali pe arena internațională (A.Bovin) sau procesele de sporire a rolului actorilor netradiționali în formarea mediului internațional, însă fără ca statul să-și piardă din poziția de subiect principal al comunicărilor internaționale (P.Țigankov), ci activitatea actorilor relațiilor internaționale și transnaționale pe arena mondială*[30, p.71]. L.Jensen și L.Miller consideră pe bună dreptate că politica mondială se focusează spre situația globală contemporană, dat fiind că nu numai statele-națiune, dar și alți actori sînt capabili să influențeze asupra comunicării pe arena mondială, în timp ce politica internațională se referă în exclusivitate la realitățile interstatale[31,p.5]. Conceptul de ordine mondială a pierdut din semnificație filosofică, etico-juridică și a devenit operațional pentru descrierea relațiilor internaționale care au depășit cadrul strict „stat-centrist”, chiar dacă tentativa lui H.Bull de a reformula baza lui conceptuală pentru a-l delimita de alt concept, cel de ordine internațională, se dovedește a fi mai degrabă de factură normativ-filosofică și nu oferă teme pentru formularea în baza lor a unui instrumentar analitic.

În acest context se impun unele precizări de principiu: sintagma „actori ai relațiilor internaționale și transnaționale” este utilizată pentru a reflecta situația contemporană de pe arena mondială și, implicit, a respecta rigorile academice, evidențiindu-se diferența dintre cele două tipuri de relații internaționale definite de J.Rosenau sau cele două realități ale mediului internațional descrise de St.Hoffmann; ordinea mondială postrăzboi rece se formează într-un mediu descentralizat, alinear și sinergetic din cauza că extinderea numărului de participanți ai procesului colectiv de adoptare a deciziilor la nivel internațional, chiar și în condițiile polarității, subminează structura ierarhică tradițională de guvernare în condițiile că statele naționale și organizațiile internaționale guvernamentale păstrează statutul de cei mai importanți actori ai vieții internaționale, fiind urmate de corporațiile transnaționale și organizațiile internaționale

nonguvernamentale. Dimensiunile ordinii mondiale raportate la sistemele internaționale se exprimă prin două tipuri de structuri:

1. polaritatea – asociindu-se cu dimensiunea orizontală, definește relațiile dintre actorii principali din cadrul unui sistem internațional: marile puteri sînt structurate ierarhic și prin componența lor variază de la o perioadă istorică la alta;
2. stratificarea – vizează funcționalitatea pe verticală a relațiilor dintre actori și caracterul eterogen al raporturilor asimetrice, mai ales dintre marile puteri, care formează „centrul” sistemului și celelalte state, poziționate la „semiperiferia” și la „periferia” lui.

Subliniem că polaritatea se referă la aspectul cantitativist al abordării sistemelor internaționale, în sensul că tipurile de structură sînt determinate de numărul polurilor/centrelor majore de putere și relațiile dintre acestea. Fiind prin esență un termen de nuanță realistă, polaritatea definește trăsăturile relațiilor dintre actorii principali din cadrul sistemului internațional, ei au ca misiune să asigure menținerea unei configurații a ordinii mondiale, iar legăturile lor reciproce scot în evidență ierarhia puterilor majore într-o perioadă istorică[32,p.42]. Polurile reprezintă subsisteme ce formează puncte extreme ale axei globale pe care este edificat sistemul internațional, ele întrunind, potrivit accepției lui E.Batalov, diferite valori și orientări. Configurația sistemică a polurilor se exprimă prin potențialul disponibil, fapt care le permite să se echilibreze reciproc, ele îndeplinesc rolul de garant al modelului ordinii internaționale pe care au edificat-o și o reflectă, avînd nevoie unul de altul pentru a menține situația internă și externă prestabilită, dar în același timp urmăresc să se anihileze mutual, aflîndu-se în competiție. Cu dispariția unui pol, se surpă ca regulă întreaga construcție mondială pe care au zidit-o.

Tipologiile edificate pe structurarea pe verticală a sistemelor internaționale întrunesc mai puțin apologeti în condițiile bipolarității și se dovedesc a fi de referință mai mică, o cauză regăsindu-se în tradiția realistă de a defini relațiile internaționale pe orizontală, în termenii polarității și conflictului, mai ales între actorii majori din sistemul internațional: lumea bipolară, în condițiile căreia s-a realizat fundamentarea științifică a relațiilor internaționale, a fost partajată pe axa Vest-Est, între capitalism și comunism, caracterizîndu-se prin eterogenitate și diversitate. Divizarea pe verticală de asemenea prevede trei categorii de state din cadrul sistemului mondial, „centrul”, „semiperiferia” și „periferia”, care se află în raporturi fie de dependență, fie de interdependență, conceptual predomină elaborările neomarxiste.

Fiind în același timp un proces și o stare, ordinea mondială se rezumă la anumite aranjamente din cadrul sistemului internațional, care sînt determinate atît de structura lui, cît și de trăsăturile mediului internațional: este un proces din cauza că se manifestă prin succedarea sub aspect istoric a diferitor configurații ale relațiilor internaționale și în același timp este o stare, deoarece se exprimă în forma unor interese și valori comune. Notăm, sfîrșitul lumii bipolare a pus sub semnul întrebării multe aserțiuni teoretice considerate axiomatice în trecut și a provocat discuții și luări de poziții controversate cu privire la tipul de structură a sistemului internațional și de configurație a ordinii mondiale în proces de reclădire.

În subcompartimentul al doilea, intitulat **Redimensionarea structurii sistemului internațional după încheierea războiului rece**, sînt analizate procesele complexe de redimensionare a configurației ordinii mondiale și de formare a structurii sistemului internațional după încheierea războiului rece. Luînd ca suport particularitățile schimbărilor structurale de sistem, impactul globalizării, modificarea statutului actorilor internaționali și extinderea numărului lor atît pe orizontală, cît și pe verticală precum și alte procese și transformări, edificarea configurației noi a relațiilor internaționale este abordată ca rezultat al interacțiunii dintre actorii majori atît statali, cît și nestatali, tratați în aspect sinergetic, în sens de formatori de sistem.

Notăm că războiul rece s-a încheiat cu victoria SUA, fapt care n-a presupus însă expres instaurarea democrației și economiei de piață pe întreaga arenă mondială, chiar și din simplul motiv că învingătorii nu-și pot aroga prerogativele de guvernare mondială, iar relațiile internaționale se dovedesc a fi cu mult mai eterogene și mai complexe decît raporturile din interiorul statelor și societăților [33,p.72].

Schimbările survenite în urma încheierii războiului rece au impus oamenii politici și cercetătorii științifici să se antreneze în activități de identificare și definire a conținutului ordinii mondiale noi. Luînd ca bază replierile geostrategice care au avut loc și, implicit, transformările structurale de sistem sau, în conformitate cu metodologia lui K.Waltz, notăm că dispariția Uniunii Sovietice prezintă o schimbare structurală, cu efecte la nivel de sistem. D.Biro și S.Secieru au remarcat pe bună dreptate că structura extrem de eterogenă a sistemului internațional postrăzboi rece, în care „coexistă și concurează diferite logici cu privire la organizarea politică, economică și la realizarea politicii externe, a generat mai multe scenarii cu privire la viitoarea lui organizare și forma pe care o va lua viitoarea ordine mondială”[34, p.320], lumea aflîndu-se într-o fază de tranziție asemănătoare perioadei precedente creării sistemului modern de state. B.Badie și M.-C.Smouts sînt de părere că lumea anilor '90 ai secolului XX, dar și din primul deceniu al secolului XXI, adăugăm noi, se află în căutarea raporturilor și subiectelor noi, sistemul internațional edificat pe concepțiile echilibrului de forțe și conflictului dintre cele două supraputeri, potrivit opiniei I.Șimanskaya, este înlocuit cu altă realitate și deci, relațiile internaționale se găsesc într-o perioadă de tranziție ce se caracterizează printr-o stare de haos, dinamic, precizăm noi. În accepția lui P.Țigankov, dezordinea globală reprezintă trăsătura esențială a procesului politic mondial contemporan (prin noțiunea „proces politic”el avînd în vedere „rezultatul interacțiunii actorilor internaționali”, în timp ce J.J.Roche se dovedește a fi mult mai explicit, considerîndu-l „mijloc predominant de reglementare a interacțiunii dintre elementele structurii sistemului internațional, care determină tipul de comportament al actorilor aflat în permanentă evoluție și prezintă prin esența sa un mecanism de depășire a dezordinii structurale din cadrul sistemului”) [35].

Indiscutabil este că lumea aflată în tranziție structurală a devenit cu mult mai imprevizibilă din cauza că mecanismele în baza cărora au funcționat relațiile internaționale din perioadele precedente, au pierdut la maximum din potențialul lor teoretico-aplicativ și nu mai corespund realităților. A.Samuel

consideră că omenirea deja se găsește în cadrul „lumii internaționale noi”, care este determinată de mai mulți factori precum încetarea divizării sistemului în două blocuri, dezvoltarea dinamică în Asia de Sud-Est, eliberarea (și îndepărtarea - n.n.) „sateliților” de suveranii lor, decăderea influenței marilor ideologii și apariția unor forțe noi, de caracter financiar-economic, religios etc. În plus, bulversarea cercetătorilor științifici era amplificată de criza tot mai evidentă a concepției lineare a evoluției istoriei, inclusiv a relațiilor internaționale (Westfalia – Versailles – Yalta), situație care a animat elaborarea numeroaselor studii, provocând, potrivit lui B.Hughes, o adevărată „ciocnire a perspectivelor”. Ambivalența factorilor determinanți ai evoluției globale contribuie la reducerea gradului de pronosticare a vieții internaționale chiar și pentru o perspectivă de scurtă durată, mai ales în condițiile că fenomenele politice se dovedesc a fi extrem de complexe. J.Mearsheimer susține că practic este imposibilă formularea predicțiilor politice precise „în lipsa unor instrumente teoretice superioare celor pe care le posedăm și drept urmare, toate previziunile politice presupun o anumită marjă de eroare”[14,p.11], cu atât mai mult că momentul trecerii de la un sistem la altul, consideră Ch.Kegley-jr. și E.Wittkopf, „nu este imediat evident”[36,p.6] pe motivul opoziției dintre forțele de integrare și cele de dezintegrare. Competițiile și rivalitățile din sistem sau conform supoziției lui K.Waltz, distribuția inegală a capacităților în cadrul sistemului atribuie ordinii mondiale un caracter schimbător, modificându-se nu numai relațiile dintre actori, asociați cu statele naționale sau mai restrâns, cu marile puteri, ci și alte modele de interacțiune la nivel global.

În baza celor abordate putem totaliza că formarea ordinii mondiale după încheierea războiului rece se dovedește a fi un proces multiaspectual care și-a găsit expresie în mai multe elaborări și scenarii globale propuse de diferite școli științifice, lideri de opinie și reprezentanți ai diverselor culturi și religii. Chiar dacă se exprimă oportunitatea identificării unor forme mai constructive și mai puțin violente de interacțiune ale actorilor internaționali, multe modele mai poartă amprenta logicii conflictuale dintre poluri, acestea din urmă primind alături de tratarea tradițională, în spirit realist, o altă dimensiune, extrasă fie din reflectarea noilor realități, fie din speculații intelectuale.

Considerăm că ordinea mondială și, implicit, sistemul internațional postrăzboi rece nu sînt nici mono-, nici bi- și nici multipolare din cauza că polul prin caracterul său reprezintă un punct distinct și determinant, spre care alți actori gravitează din diferite motive – interesul, teama, impunerea, tradiția, convingerea, autoritatea etc. Lumea din ultimul deceniu al secolului XX și mai ales de la începutul secolului XXI este policentristă, în sensul că sînt prezente cîteva centre de putere, fiecare incluzînd un anumit număr de state reunite sub diferite forme. Aceste aranjamente nu exclud, ci din contra, presupun existența diferitor ierarhii structurale în cadrul sistemului internațional, cu atât mai mult că în dependență de raporturile de forțe în schimbare, permanent se produc diferite replieri de poziții, redistribuiri de roluri și reconfigurarea sferelor de influență. Structura nu poate fi de tip unipolar din cauza că nu toate statele recunosc hegemonia americană, contestînd-o frecvent și deci, nu toți actorii gravitează spre SUA. În pofida supremației mondiale deținute și statutului de principală putere, mai degrabă se dovedesc a fi

prima printre egalii dintr-un club select, gradul aplicat de influență, chiar dacă uneori este exagerat, se află în concordanță cu responsabilitățile asumate și exigențele anunțate. Structura nu este bipolară din cauza că nu există al doilea pol, chiar dacă admitem prezența primului și în plus, nu atestăm conflictul multiaspectual dintre supraputeri, rivalitățile dintre puterile majore fiind exprimate în condițiile actuale mai ales prin concurență economică și competiție în domeniul tehnologiilor de vîrf. Tipul de structură nu este multipolar, deoarece nu s-au format cîteva poluri distincte care s-ar contrabalansa reciproc, fiind antrenate în captarea aderenților și extinderea sferelor de influență, iar raporturile dintre puterile majore sînt canalizate pe diferite forme și mecanisme de cooperare și conflict. Deși mai poate fi aplicată în calitate de instrumentar de cercetare științifică și descriere a proceselor mondiale în plină desfășurare, polaritatea în forma ei clasică nu corespunde realităților fondate pe ierarhii din perioada postrăzboi rece. Iu.Davîdov vine cu propunerea ca ordinea mondială pe care tind s-o edifice democrațiile occidentale după încheierea războiului rece să fie numită „funcțională”, ale cărei caracteristici sînt amplificarea interdependenței și proceselor de globalizare, consolidarea ponderii organizațiilor nonguvernamentale în sfera externă și diminuarea semnificației statelor naționale.

În opinia noastră, cel puțin într-un viitor mediu nici o țară nu va putea deveni în mod individual un pol distinct din cauza că nu va întruni toți parametrii care i-ar asigura acest statut, exceptînd Statele Unite, care în linii mari corespund tuturor exigențelor. Totuși evenimentele din 11 septembrie 2001 au demonstrat elocvent vulnerabilitatea SUA și deci, gradul relativ sporit de insecuritate, cu atît mai mult că în condițiile bipolarității supraputerile n-au fost supuse atacurilor într-o asemenea manieră tranșantă.

Ordinea mondială nouă deja s-a conturat, se găsește într-un proces relativ de stabilizare, cel puțin pentru următoarele două - trei decenii, este policentristă prin configurația sa, în sensul că sînt evidente trei centre majore de putere, Acordul Nord-American de Comerț Liber, Cooperarea Economică Asiatico - Pacifică și Uniunea Europeană, primul și ultimul fiind de nivel regional, pe cînd cel de-al doilea - interregional. Aceste structuri majore se dovedesc a fi diferite prin *caracterul lor*, care este comercial - economic în cazul primelor două, iar a treia se află în deplin proces de edificare a uniunii economice și monetare, prin *ponderea și aspirațiile internaționale*, prin *obiectivele și mecanismele cooperării*.

Reorganizarea sistemului internațional s-a dovedit a fi un proces destul de dinamic, din care a rezultat reșezarea structurilor de putere mondială și formarea unor centre majore, concepute ca fiind actori sau instituții care prin comportamentul și voința lor modelează și îndreaptă puterea spre multiple sectoare ale sistemului internațional. Centrele majore de putere au devenit, utilizînd termenul S.Strange, „imperii nonteritoriale” din cauza „civilizației afacerilor mondiale”, relațiile internaționale rămînînd, conform R.Cline, arenă a „hegemonismului marilor puteri”.

Totodată nu trebuie trecută cu vederea apariția statelor noi, rezultate din dezintegrarea entităților politice mai mari, după cum este și cazul Republicii Moldova, formată pe ruinele Uniunii Sovietice, a cărei dezintegrare împreună cu sistemul pe care l-a edificat, a provocat numeroase transformări.

În capitolul al patrulea, **Redefinirea locului și rolului statului național în contextul globalizării vieții internaționale**, sînt investigate procesele complexe de re poziționare a statului național în relațiile internaționale contemporane și de transformare a autorității și autonomiei lui sub impactul globalizării, care este abordată în sens larg, multidimensional. În primul subcompartiment, **Impactul eroziunii suveranității asupra re poziționării statului național în relațiile internaționale contemporane: general și particular**, sînt supuși analizei factorii care condiționează eroziunea suveranității de stat circumscrisă teritorial și provoacă transformări ale caracterului relațiilor internaționale prin extinderea și diversificarea numărului actorilor. Statul Republica Moldova de asemenea se găsește sub incidența acestor reconfigurări, dar totodată se află într-o situație diametral opusă, pe de o parte, cedînd benevol un anumit volum de suveranitate, iar pe de alta, după proclamarea ei a trebuit s-o consolideze.

Subliniem că modelul de relații internaționale instituționalizat începînd cu anul 1648 prin tratatele de la Munster și Osnabruck a legiferat constituirea și dezvoltarea ordinii mondiale formate din state teritoriale suverane, care nu recunosc nici o altă autoritate supremă. Acest model, conform supozițiilor lui D.Held, se rezumă la următoarele trăsături definitorii: statele își soluționează litigiile și dacă este necesar, prin forță, se angajează în relații diplomatice, însă cooperarea este minimă, caută să-și plaseze interesul național mai presus decît orice, promovează logica principiului eficacității, adică forța creează dreptul în lumea internațională și deci, acapararea devine legitimă [16,p.61] A.Burian este de părere că formarea statelor naționale, iar în baza lor și a sistemului internațional modern, a durat o perioadă mai îndelungată de timp, acest sistem interstatal de relații internaționale a sancționat pentru prima dată în istorie principiul suveranității teritoriale în raporturile dintre actorii statali și a funcționat, cu anumite modificări, pînă în anul 1945, iar unele elemente, de importanță mai mare, au continuat să acționeze și în condițiile ordinii mondiale bipolare [14,p.141, 151]. Sîntem de părere că în sistemul internațional postrăzboi rece mai multe componente și attribute ale acestui model încă nu și-au pierdut din actualitate și relevanță, dar totodată sînt vizibile unele transformări, mai ales în cazul Uniunii Europene. Totuși suveranitatea statului național este supusă eroziunii, aceste procese fiind amplificate mai ales de globalizare. Subscriem la concluziile lui D.Held care a definit trei categorii de supoziții cu privire la impactul globalizării asupra statelor naționale: scepticistă, hiperglobalistă și transformativistă. Viziunile promotorilor demersului sceptic sau elaborările apologetilor „stat-centrismului” sistemului internațional din perioada care cuprinde sfîrșitul secolului XX – începutul secolului XXI se reduc la următoarele: internaționalizarea nu se soldează cu formarea ordinii mondiale mai puțin statocentrică, statele-națiune mai dețin ponderea centrală, fiind principalii actori ai artei guvernării, abordată în sens de proces de distribuire a puterii către structurile internaționale și agenții subnaționali; guvernele naționale dispun în continuare de putere stabilă și durabilă pentru a putea reglementa și gestiona activitatea economică internațională, care, la rîndul ei, suferă de regionalizare aflată în aprofundare și extindere semnificativă pe măsură ce se îndreaptă spre o configurație caracterizată de prezența a trei blocuri majore [37,p.41].

Reprezentanții demersului hiperglobalist sînt de părere că globalizarea economică generează noi forme de organizare structural-instituțională, care, în ultimă instanță, nu vor face decît să substituie statele naționale circumscrise teritorial cu statutul lor de unități economice și politice principale. Structurile noi, conform asumției lui K.Ohmae, vor fi „statele regionale”, în formatul de conglomerate geoeconomice poziționate „într-o lume fără hotare”[38,p.12], pe cînd R.Rosecrance punctează asupra „statului virtual”, care nu prezintă altceva decît „un mediu” în care exportul, capitalul și informația alcătuiesc principalii factori de producție, iar statele nu urmăresc să-și sporească potențialul productiv în baza teritoriului național, ci concurînd pe piața mondială și investind în servicii și capitalul uman. Realitățile și tendințele lumii globalizate sînt exemple edificatorii ale formării ordinii mondiale noi, care „prefigurează dispariția statului național”, suveranitatea, în accepția lui I.Rammonet, fiind „măcinată din toate părțile”[3,p.25]. La rîndul lor transformativiștii nu neagă, dar în același timp nici nu supraapreciază impactul forței de schimbare a globalizării asupra capacităților statului național circumscris teritorial de a reglementa fluxurile economice transnaționale. Considerăm că aceste procese de o înaltă încărcătură transformatoare nu se vor solda, în ultimă instanță, cu dispariția totală a statului-națiune din cauza că el se află în măsură să se adapteze relativ ușor la circumstanțele noi: statele naționale, precizează D.Held, nu mai reprezintă prin potențialul și caracteristicile lor definitorii formele principale de guvernare și autoritate „în contextul unor politici caracterizate de rețele transnaționale complexe”, dat fiind că globalizarea reconstruiește puterea, funcțiile și autoritatea guvernelor.

Proclamîndu-și suveranitatea și independența de stat, Republica Moldova a căzut sub incidența acestor procese, dar cu precizarea că indispensabilitatea și oportunitățile fortificării suveranității de stat, mai ales la începutul anilor '90 ai secolului XX, pe de o parte, iar pe de alta, necesitatea și predispozițiile înstrăinării unor prerogative suverane către structurile internaționale nu alcătuiesc prin caracterul lor procese contradictorii, ci se înscriu în contextul general de transformări marcate de încheierea războiului rece și reflectă unele realități globale provenite din formarea mai multor state suverane și independente în urma dezintegrării sistemului „socialismului real”. Totodată ele sînt rezultat al voinței popoarelor de a fructifica din plin posibilitățile pe care le oferă mecanismele de cooperare multilaterală, fiind elocvente diferențele în raport cu procesele similare desfășurate în Europa de Vest: cooperarea multilaterală era asigurată pe orizontală, prin alianțe, care practic nu solicitau cedări la capitolul suveranitate. Republica Moldova este o parte integrantă a acestor procese edificatorii pentru sfîrșitul secolului XX – începutul secolului XXI: proclamîndu-și suveranitatea și independența de stat, ea s-a angajat să se afirme și să se consolideze atît în interior, cît și în exterior prin formularea și realizarea intereselor sale naționale[37, p.57-58]. În rezultatul realizării acestor deziderate, procese care au fost însoțite de dificultăți, oscilări, incertitudine și lipsă de clar viziune, Republica Moldova s-a afirmat și s-a consolidat pe arena mondială, independența ei nu este amenințată de nici un actor internațional, iar participarea în cadrul mecanismelor de cooperare multilaterală reprezintă o oportunitate pentru fortificarea statutului ei.

Al doilea subcompartiment, **Interesul național - factor determinant al priorităților strategice de politică externă a Republicii Moldova**, este consacrat cercetării acțiunilor de afirmare și consolidare a statului și societății din Republica Moldova prin definirea și realizarea intereselor naționale. Luînd ca suport de referință interconexiunea și interdependența dintre politica internă și politica externă, analiza este canalizată pe două componente ale intereselor naționale – reintegrarea țării, fiind trecute în revistă câteva eventuale scenarii care ar putea contribui la elaborarea unor politici de soluționare a conflictului din raioanele de est și integrarea europeană, asociată cu modernizarea statului și a societății. Însă investigațiile debutează cu analiza conceptului de interes național, dat fiind că tot mai frecvent sînt supuse îndoielii caracterul și operaționalitatea lui în condițiile proceselor integraționiste.

Formularea interesului național prezintă în sine un proces dinamic și complex, dat fiind că această categorie reflectă anumite realități sociale, incluzând totalitatea necesităților și aspirațiilor comune tuturor membrilor unei entități socioculturale, iar satisfacerea și susținerea lor reprezintă o condiție indispensabilă pentru ființarea și identitatea ei în calitate de subiect al istoriei. Interesul național reflectă aspirațiile unui popor de a ocupa în cadrul comunității mondiale locul care îi corespunde maximal tradițiilor sale cultural-istorice și spirituale, asigurîndu-i realizarea deplină a potențialului său. Institutul politic principal abilitat cu definirea interesului național, exprimarea și susținerea lui este statul: prin realizarea aspirațiilor comunității socioculturale pe care o reprezintă, își asigură legitimitatea puterii. Incontestabil este că nedefinirea interesului național reprezintă un pericol deloc neglijabil pentru existența statului și a poporului, deoarece nu sînt determinate obiectivele și prioritățile strategice de dezvoltare, iar amenințările și riscurile nu ezită să se pronunțe tot mai pregnant. A. Burian exprimă supoziția că succesul politicii externe a unui stat este determinat de claritatea formulării intereselor naționale precum și de înțelegerea căilor și mijloacelor de realizarea lor, E. Ciobu le estimează ca fiind „impuls al activității diplomatice”, iar V. Beniuc – „forță mobilizatoare de bază în acțiunile cetățeanului, societății și statului”.

Prin urmare, definirea interesului național, formularea conținutului și funcțiilor lui au generat numeroase opinii, luări de poziție controversate. Apologeții insistă că această categorie oferă pîrghii reale pentru explicarea politicii internaționale, iar adversarii o cataloghează că ar fi științific nefundamentată, lipsită de caracter operațional și de actualitate, invocînd că interesul național a avut relevanță în epoca echilibrului de forțe a sistemului de state europene din secolele XVII-XIX, pe cînd la etapa actuală a pierdut esențial din semnificație, valoarea lui practică aflîndu-se în descreștere din cauza proceselor globale de integrare și transnaționalizare, consolidării actorilor supranaționali și eroziunii suveranității de stat, în special prin transfer de competențe. În plus, conceptul reprezintă o tentativă de a consolida unitatea inexistentă dintre statul politic și societatea civilă, pentru bunăstarea și supraviețuirea aparatului birocratic - realizarea intereselor politice, economice și ideologice ale statului nu se dovedește a fi similară cu bunăstarea și dezvoltarea societății civile, manifestare a acestui conflict fiind mișcările

antietatiste. Se susține că societățile contemporane sînt divizate în interior și statul în acel mai bun caz poate îndeplini numai rolul de intermediar între interesele de conflict din cadrul lor, el nu mai este centru unificator și chiar dacă pretinde, nu mai exprimă interesul național general. Deși influențează asupra unor pături sociale, apelurile la unitate sub lozinca promovării interesului național și asigurării loialității în fond și-au pierdut din capacitatea de a mobiliza energia societății.

În opinia noastră, nu este mai puțin adevărat că interesul național exprimă într-o măsură mai mare sau mai mică consensul național, avînd semnificație de interes al întregului popor, în special în relațiile cu lumea înconjurătoare. Nu este întîmplător că cele mai antagoniste forțe politice și sociale deseori situîndu-se pe poziții diametral opuse și urmărind interese polare în probleme de politică internă, ajung la numitor comun și unanimitate de poziții în aspectele de politică externă a statului lor și promovare a intereselor naționale pe arena mondială. Considerăm că interesul național este *o categorie de caracter obiectiv-subiectiv*, obiectiv din cauza că vizează statul ca organizator al începutului național, subiectiv, deoarece cuprinde concepțiile despre lume și valorile împărtășite de conducători.

Proclamarea suveranității și apoi a independenței statului Republica Moldova a presupus expres formularea intereselor naționale, definindu-se prioritățile strategice de dezvoltare și solicitîndu-se mobilizarea eforturilor politice și sociale pentru realizarea lor, oportunitate care n-a fost legiferată plenar pînă la moment. Considerăm că interesele naționale ale Republicii Moldova sînt:

1. garantarea și asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
2. dezvoltarea liberă a economiei multisectoriale, funcționale de piață, asigurarea bunăstării materiale și nivelului decent de viață tuturor cetățenilor;
3. asigurarea existenței statului suveran, independent, unitar și indivizibil;
4. edificarea statului de drept, promovarea democrației pluraliste și consolidarea societății civile;
5. asigurarea securității naționale;
6. refacerea spirituală, restabilirea conștiinței naționale și afirmarea vocației europene a poporului Republicii Moldova;
7. Integrarea europeană și euroatlantică[39,p.53].

Definirea și realizarea intereselor naționale reprezintă pentru Republica Moldova o oportunitate de a demonstra că s-a angajat în respectarea valorilor libertății și toleranței, este deschisă dialogului și cooperării bilaterale și multilaterale, urmărește să devină generator de securitate și partener de încredere, obținînd și pe aceste căi mai multă audiență, susținere și credibilitate. Geopolitic interesele naționale ale Republicii Moldova se dovedesc a fi cu precădere de caracter subregional, dar cu valențe regionale din cauza că potențialul ei politic și economic este limitat și nu poate pretinde la roluri și funcții globale pe arena mondială. În plus, Republica Moldova se află într-o zonă „gri”, de interferență a intereselor geopolitice ale marilor puteri, de insecuritate și instabilitate politico-militară și etnoconfesională, fapt care solicită eforturi suplimentare pentru consolidarea pozițiilor sale internaționale. Reintegrarea țării și

integrarea europeană alcătuiesc două dintre cele mai importante probleme fundamentale de politică internă a Republicii Moldova, dar care prin complexitatea lor solicită o prezență externă masivă și deci, au devenit priorități strategice de politică externă.

În rezolvarea problemei transnistrene se impune aplicarea „responsabilități împărtășite”, iar din perspectiva de politică externă conflictul înglobează câteva aspecte majore precum: retragerea trupelor, armamentelor, echipamentului și munițiilor Federației Ruse din raioanele de est în conformitate cu angajamentele internaționale asumate; soluționarea politică a conflictului prin elaborarea statutului juridic special al raioanelor de est în componența Republicii Moldova în conformitate cu interesele cetățenilor săi; garantarea implementării și durabilității soluțiilor, ele avînd menire să asigure restabilirea suveranității și jurisdicției pe întregul teritoriu și, implicit, reîntregirea Republicii Moldova.

Staționarea neautorizată a forțelor militare ale Federației Ruse în raioanele din stînga Nistrului și oportunitatea retragerii lor au condiționat decretarea unilaterală a statutului inițial de zonă demilitarizată, iar mai tîrziu de neutralitate permanentă, stări care sînt incompatibile cu „dislocarea de trupe ale altor state pe teritoriul său” și reprezintă o componentă a securității naționale, dar care nu s-a soldat însă cu rezultatul scontat. Securitatea națională a Republicii Moldova ar putea fi asigurată cel mai eficient în contextul integrării euroatlantice, dar care de asemenea se dovedește a fi un proces complex, anevoios și de lungă durată. În tentativele identificării soluțiilor de reglementare a conflictului transnistrean ar fi mai eficient transformarea formatului 5+2 în unul heptagonal și aplicarea conceptului securității cooperative, care presupune consensualitate și cooperare între liderii puterilor mondiale, urmărindu-se stabilirea dialogului dintre părți. Actualmente Republica Moldova trebuie să depună eforturi pentru restabilirea încrederii între cele două maluri prin tactica „pas cu pas”, care prevede acțiuni sectoriale și nu presupun cedări politice, în calitate de model teoretic servind aserțiunile neofuncționalismului.

Fărămițarea teritorială și prezența autorităților secesioniste reprezintă un impediment serios în calea integrării europene a Republicii Moldova atît timp cît Uniunea Europeană încă nu s-a pronunțat asupra eventualității repetării variantei cipriote. Este indispensabil de conștientizat că reintegrarea țării, integrarea europeană și eventual, integrarea euroatlantică reprezintă procese paralele care nu trebuie contrapuse, obiectivele strategice urmărite fiind modernizarea și consolidarea statului și a societății.

Integrarea Europeană a Republicii Moldova este un proces bidimensional care presupune eforturi și voință din partea ambilor parteneri. Acțiunile care trebuie realizate de Republica Moldova sînt cu mult mai variate și mai extinse, ea nu va fi „acceptată așa cum este”, ci numai atunci cînd va corespunde exigențelor comunitare. Integrarea europeană presupune beneficii și costuri de nivel și caracter național și sectorial, însă în ultimă instanță, beneficiile vor prevala asupra costurilor, important fiind de a utiliza eficient deschiderea care i s-a oferit, finalizînd cu succes negocierile asupra acordurilor ce vor imprima o doză mai mare de claritate valorificării acestei opțiuni strategice. Integrarea europeană poate deveni o idee națională în condițiile cînd cetățenii Republicii Moldova vor lupta nu pentru trecut, ci pentru viitor.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele principal noi obținute în urma realizării investigațiilor au contribuit la crearea în Republica Moldova a unei direcții științifice noi în domeniul cercetării relațiilor internaționale - *edificarea relațiilor internaționale în perioada postrăzboi rece*, avînd ca suport analiza instituțiilor și proceselor, structurii și contextului care în totalitatea lor au determinat remodelarea configurației ordinii mondiale și schimbarea structurii sistemului internațional. Caracterul inovator al rezultatelor obținute se exprimă prin elaborarea definițiilor de sinteză ale conceptelor „Relații Internaționale”, „ordine mondială” și „politică mondială”, iar în aspectul aplicativ ele contribuie la soluționarea unei probleme de importanță majoră: definirea tipului de structură a sistemului internațional din perioada postrăzboi rece, abordată la nivelul însușirilor structurale propriu-zise ale sistemului precum și al agenților, cu raporturile multidimensionale și complexe exercitate pe orizontală și pe verticală.

Rezultatele obținute sînt de importanță *cognoscibilă*, fiindcă asigură o cunoaștere mai bună a configurației ordinii mondiale și a structurii sistemului internațional din perioada postrăzboi rece, *explicativă*, din cauza că permit explicarea și înțelegerea lor mult mai bună și *aplicativ-praxiologică*, imprimînd valoare și utilitate unor concepte și metode pentru a contribui la rezolvarea problemelor practice, cum ar fi definirea intereselor naționale ale Republicii Moldova și a importanței lor pentru dezvoltarea statului și a societății, extinderea dimensiunilor securității naționale, incluzînd nu numai statul, dar și societatea, aplicarea concepției securității cooperative în scopul identificării soluțiilor conflictului în raioanele de est ale Republicii Moldova. Impactul cercetărilor științifice întreprinse asupra Relațiilor Internaționale constă în contribuția la definirea statutului ontologic (identificarea locului lor în cadrul științelor sociale) și cel epistemologic (determinarea conținutului obiectului lor de studiu), dezvoltarea aparatului categorial-ideatic prin imprimarea unui conținut nou conceptelor de ordine mondială, politică mondială și pol, argumentarea aplicabilității noțiunii „centru de putere” și definirea unor schimbări în conținutul și caracterul categoriilor „interes național” și „securitate națională”, specificarea locului unor teorii și concepții în cadrul „marilor dezbateri”, iar în context sînt puse în lumină unele elaborări teoretice mai puțin cunoscute în Republica Moldova.

Ideile științifice exprimate prin elaborări teoretico-metodologice și propuneri practice care se regăsesc pe paginile lucrării, sînt rezultat al activității autorului, au fost perfectate de sine stătător, și-au găsit reflectare în peste 40 de publicații științifice, majoritatea absolută fiind fără coautori, au fost expuse la mai mult de 30 de foruri științifice, naționale și internaționale, se regăsesc în conținutul a două acte normative, sînt prezentate la cursurile de lecții ținute la ciclurile I și II de la unele instituții de învățămînt și au fost mediatizate în mijloace de informare în masă.

Valorificînd scopul și obiectivele propuse pentru a fi cercetate, am determinat că încheierea războiului rece, realizată prin dispariția unui protagonist, a pus punctul final unei etape distincte din istoria relațiilor internaționale, chiar dacă frecvent se mai întîlnește catalogarea „postbipolare” în

caracterizarea lor și reprezintă acel moment care, pe de o parte, a condiționat și a favorizat replieri geostrategice de politică internă și de politică externă operate de mai mulți actori, cu precădere din spațiul ex-socialist european și din regiunea asiatico-pacifică, iar pe de alta, a marcat schimbarea structurii sistemului internațional și configurația ordinii mondiale. În rezultatul acestor transformări s-a constituit și treptat s-a consolidat un model policentrist al ordinii mondiale, exprimat prin trei centre majore de putere, NAFTA, CEAP și UE, relațiile dintre care, mai ales prin competentele care le întrunesc, sînt marcate de cooperare și conflicte, ce se desfășoară cu diferite doze de intensitate. Raporturile dintre actori sînt angajate nu numai pe orizontală, dar și pe verticală din cauza extinderii și diversificării lor, aprofundîndu-se în asemenea manieră descentralizarea relațiilor internaționale, diminuarea „stat-centrismului” acestora și ascensiunea agenților nestatali, procese care sînt animate de globalizare și de regionalizare, însă nicidecum nu se autoexclud, ci coexistă. Globalizarea alături de transnaționalizare și tehnologiile de vîrf esențial a aprofundat interdependența, redimensionînd în mare măsură parametrii spațial-temporali, dar totodată și dependența, adîncind decalajul dintre „centrul” și „periferia” sistemului internațional în contextul pierderii din actualitate a axei de conflict Nord-Sud prin ascensiunea unor țări din fosta „lume a treia”, sintagmă care de asemenea nu mai este validă.

Reflectînd realitățile globale postrăzboi rece, aparatul categorial-ideatic al științei relațiilor internaționale de asemenea a suferit unele modificări, mai adecvate împrejurărilor noi fiind termenii „politică mondială” contra „politică internațională” din cauza că include cercetarea tuturor actorilor, atît internaționali, cît și transnaționali, „ordine mondială” contra „ordine internațională” pe motivul că relațiile internaționale au părăsit cadrul strict „stat centrist”, iar „polul” deja nu se mai asociază în exclusivitate cu dimensiunea geopolitică, o pondere în creștere aparținînd elementului geoeconomic. G. Kearns anunță sfîrșitul secolului geopolitic și este justificat de a folosi termenul „centru” pentru a identifica agenții majori de putere, relațiile pe care le exercită reciproc și a caracteriza tipul nou de structură a sistemului internațional, el fiind mai puțin încadrat în limite spațiale bine conturate și reflectă tendințele noi ale predominării economiei asupra politicii și extinderii cooperării regionale.

Știința relațiilor internaționale reprezintă prin caracterul său un metadomeniu și se include în contextul interdisciplinarității și al pluridisciplinarității propriu demersului postneclasic: dezvoltarea paradigmatelor științei postneclasice se caracterizează prin sporirea ponderii formelor de investigație interdisciplinară și realizarea programelor de cercetare complexă cu participarea reprezentanților științelor nu numai socio-umane, dar și reale, lărgind esențial sfera de comprehensiune a proceselor și tendințelor din lumea globalizată, îndreptînd activitatea politică și economică spre corectarea greșelilor evidente ale trecutului, contribuind la aprofundarea cooperării internaționale, fortificarea securității și asigurarea supraviețuirii civilizației umane. Știința contemporană se află în proces de transformare cardinală provenită din fundamentarea unor discipline academice noi, cu relevanță metodologică și conceptuală deosebită și din promovarea ideii complementarității, baza conceptuală

postneclasică contribuind la dezvoltarea ipotezelor teoretice noi și la formarea unui stil nou de gândire științifică, favorizând specializarea pe domenii restrânse și în același timp, unificarea disciplinară. Constituirea și consolidarea Filosofiei relațiilor internaționale precum și a Istoriei filosofiei relațiilor internaționale, Antropologiei relațiilor internaționale sau Esteticii relațiilor internaționale se înscriu în logica proceselor contemporane de transformare a științei, etapei postneclasice fiindu-i proprie indivizibilitatea subiectului cunoașterii în raport cu valorile pe care le împărtășește și cu motivațiile de care se conduce, iar obiectivele urmărite de aceste subdiscipline constau în „reabilitarea” omului abordat în calitate de făuritor activ și responsabil al relațiilor internaționale și lumii globalizate.

Relațiile Internaționale formează o disciplină științifică de sine stătătoare, obiectul de studiu include alte instituții, procese și câmp de aplicare decât Științele Politice, numai metodologia în linii mari este comună. Obiectul de studiu al Relațiilor Internaționale a suferit mai multe transformări, fiind extins și diversificat, el cuprinde totalitatea actorilor internaționali și transnaționali, proceselor și fluxurilor care se desfășoară pe arena mondială.

Fundamentarea teoretică a Relațiilor Internaționale a debutat paradigmatic în jumătatea a doua a anilor 1940 ai secolului XX prin realismul politic, ca mai apoi să fie elaborate mai multe concepții și teorii de factură clasică (variantele teoriilor realismului politic și idealismului politic), neclasică (modernismul) și postneclasică (constructivismul, postmodernismul), mai multe dintre care au fost protagoniste ale celor patru ediții ale „marilor dezbateri”. În ultimă instanță, comunitatea științifică nici n-a formulat, nici n-a acceptat o teorie generală sau o metateorie și este absolut justificat un pluralism teoretic caracteristic metadomeniului sau în termenul utilizat de A.Popa, este un domeniu multidisciplinar, care concentrează aspecte internaționale ale politicii, economiei, securității, istoriei, dreptului și sociologiei, incluzând structuri sistemice și modele de interacțiune. Caracterul principal nou al Relațiilor Internaționale abordate în calitate de disciplină științifică a transformat esențial ierarhia tradițională, domeniu-subdomeniu, constituindu-se o structură asimetrică ce constă din mai multe părți componente.

Procesele multidimensionale de edificare a relațiilor internaționale după încheierea războiului rece și-au găsit suficientă elucidare în literatura de specialitate, excelând cu precădere elaborările la capitolele formarea tipului nou de structură a sistemului internațional (Zb. Brzezinski, H. Kissinger, A. Bogaturov, A. Bovin), impactul globalizării asupra transformărilor internaționale și transnaționale (D. Held, P. Hirst și G. Thompson) și identificarea factorilor noi de conflict global (S. Huntington, A. și H. Toffler, H. McRae ș.a.). Însă în mare parte lucrările perfectate de cercetătorii și analiștii din Statele Unite ale Americii reflectă cu predilecție viziunea și poziția americană, cele din Rusia sînt ancorate pe ideea „antihegemonismului american în relațiile internaționale”, pe cînd elaborările din Marea Britanie continuă tradiția acestei școli cu privire la concepția societății internaționale, și deci, sînt prezente în diferită măsură vădite doze de partizanat național și concepționist.

Dispariția bipolarității s-a dovedit a fi favorabilă pentru realizarea unor replieri geostrategice desfășurate la nivel regional nu numai de actorii statali (reorientările geopolitice operate de multe state ex-socialiste din Europa și din Asia de Sud-Est, „dușmanii de ieri au devenit parteneri noi”, revigorarea legăturilor dintre fostele metropole și colonii), dar și cei nestatali (extinderea NATO, CE, UE și CEAP, minimizarea influenței globale a Mișcării de Nealinier). Acești, dar și alți factori, au contribuit diferențiat la formarea configurației policentriste a ordinii mondiale: NAFTA, a cărei lider incontestabil sînt Statele Unite ale Americii, CEAP, fără a avea un lider recunoscut și UE, a cărei locomotivă este Germania. Replierile realizate au avut la bază aspirațiile de a participa mai activ la procesele de cooperare bilaterală și multilaterală într-o lume interdependentă marcată esențial de globalizare, urmărindu-se, în ultimă instanță, dezvoltarea economică și ridicarea nivelului de trai al oamenilor. Pentru țările europene mai sînt valabile opțiunile pentru asigurarea securității naționale și funcționalității instituțiilor democratice.

Reflectînd configurația nouă a ordinii mondiale, structura sistemului internațional postrăzboi rece din ultimul deceniu al secolului XX a fost mai degrabă de tip uni-policentrist. Mai tîrziu, după evenimentele din 11 septembrie 2001, cînd singura supraputere a recunoscut vulnerabilitatea sa și a făcut apel la solidaritate și la extinderea numărului responsabililor pentru soarta lumii, dar și din cauza consolidării unor actori majori, structura primește formatul actual policentrist. Relațiile dintre actorii majori de putere se desfășoară pe orizontală nu în baza principiului echilibrului de forțe, acesta realizîndu-se la nivelul subsistemelor, ci al ierarhiei relative, care se dovedește a fi cu mult mai pronunțată pe verticală, în raporturile dintre „centru” și „periferie”, în condițiile că partajarea pe axa globală Nord-Sud n-a rămas decît o metaforă, deoarece „centrul”, cît și „periferia” „s-au diluat” geopolitic, geoeconomic și instituțional. „Configurația geometrică” a sistemului internațional din perioada postrăzboi rece a suferit unele transformări, determinate de redimensionarea pozițiilor unor elemente ale structurii, relațiile agent-structură aflîndu-se în raporturi de interdependență.

Caracterul relațiilor internaționale a suferit mai multe transformări esențiale, în sensul că nu mai sînt prezente doua lumi paralele, interstatală și transnațională, ci una singură, globalizată, care întrunește o rețea vastă și diversificată de raporturi complexe, simetrice și asimetrice, cuprinzînd o listă extinsă și variată de actori. Globalizarea și regionalizarea aflîndu-se în raporturi de general și particular, unitate și diversitate, nu se află în relații de conflict antagonist, prima se dovedește a fi un fenomen ireversibil și expresie a unității lumii, iar a doua este factorul determinant al angajării și realizării cooperării multilaterale, inclusiv de nivel transfrontalier, în special de caracter sectorial. Procesele de globalizare și regionalizare alături de unii actori nestatali, mai ales singura structură supranațională, organizațiile internaționale guvernamentale și corporațiile transnaționale, alcătuiesc factorii determinanți cu impact asupra eroziunii suveranității de stat circumscrisă teritorial, dar care nu se soldează cu dispariția statului ca instituție, ci din contra, el se acomodează la realitățile noi și

rămîne un agent important și activ. Lumea se află într-un proces de transformare profundă și unele forme tradiționale de organizare sînt nevoite să se adapteze la împrejurările noi pentru a-și asigura supraviețuirea, dar nici structurile nou create, cel puțin pentru moment și într-un viitor mediu nu pot pretinde la statutul de substituent sau alternativă eficientă, chiar și în pofida edificării „statelor regionale” sau conglomeratelor transfrontaliere bazate pe utilizarea pe larg a tehnologiilor de vîrf. Coexistența și colaborarea dintre instituțiile și structurile de diferit nivel și caracter formînd o rețea complexă de interacțiuni simetrice și asimetrice, vor marca realitățile internaționale în perspectivă imediată și medie, determinîndu-i traiectoriile eventuale de dezvoltare.

În contextul pluralismului teoretic care presupune că fiecare demers științific definește în mod diferențiat legile, legitățile și tendințele de dezvoltare ale relațiilor internaționale postrăzboi rece, dar în același timp ținînd cont de dificultățile în determinarea conținutului legilor, se dovedește a fi justificat epistemologic de a identifica numai legitățile, care sînt următoarele:

1. amplificarea interdependenței lumii contemporane, procese care sînt determinate cu predilecție de globalizare, însoțită de implementarea accelerată a tehnologiilor avansate, reducerea parametrilor spațiali-temporali și proliferarea unor modele, cu precădere în varianta democrației occidentale, de construcție social-politică;
2. statul nu este singurul actor internațional, dat fiind că s-au consolidat pe arena mondială mai mulți agenți nestatali, a căror pondere internațională se află în creștere. În acest sens este plener justificată partajarea lumii în internațională și transnațională, dar care nu funcționează în paralel, ci se întretaie, formîndu-se un conglomerat cu structură asimetrică și cu numeroase ierarhii;
3. creșterea rolului economiei bazată pe cunoaștere și tehnologii de vîrf, ordine care asigură sporirea ponderii factorului geoeconomic comparativ cu cel geopolitic, această tendință fiind amplificată de opțiunea de participare la procesele de cooperare multilaterală de caracter comercial-economic. Însă nu trebuie de subapreciat rolul strategiei și factorului militar în relațiile internaționale, supoziție care este confirmată de numeroasele intervenții militare organizate și desfășurate ca regulă în coaliții.
4. reglementarea relațiilor internaționale se realizează cu predilecție în baza principiilor și normelor dreptului internațional umanitar, aplicate mai ales pentru a justifica intervențiile coalițiilor multinaționale în scopuri umanitare, dar totodată urmărindu-se înlăturarea liderilor „statelor asistemice”, fiind întreprinse mai multe operațiuni militare, incluzînd Iugoslavia restrînsă, Afganistan, Irak, Libia. Logica de funcționalitate a sistemului internațional din perioada postrăzboi rece nu este de factură preponderent intervenționistă, însă obiectivul strategic al democrațiilor constă în remodelarea regiunilor asistemice, care amenință securitatea și stabilitatea internațională.

În condițiile ierarhiei globale managementul ordinii mondiale este asigurat de actorii majori, în contextul că hegemonia sectorială este realizată nu numai de state, dar mai ales de asociațiile lor comercial-economice, corporațiile multinaționale și de piețele financiare globale, cu precizarea că

primele două ocupă numai anumite segmente ale economiei, iar influența ultimilor este cu adevărat globală. Asigurarea securității internaționale și menținerea păcii continuă să rămână cauza actorilor majori și a alianțelor politico-militare, contrar mai multor supoziții, rolul factorului politico-militar nu a pierdut decisiv din relevanță.

Republica Moldova este un stat mic și cu potențial redus, care se află în imposibilitate de a-și realiza eficient interesele nici la nivelul subregional, dar și-a legiferat aspirații regionale, în sensul opțiunii strategice de integrare europeană. Ea speră să fie mai degrabă beneficiar, pentru a desăvârși modernizarea, fiind absolut necesar de a valorifica vocația europeană a poporului său. Realizarea integrării europene nu presupune înrăutățirea relațiilor cu Federația Rusă și alte state din CSI, ci din contra, va oferi posibilități suplimentare pentru aprofundarea lor prin acorduri bilaterale, protejînd-o de pretenții și presiuni de factură economică utilizate în scopuri vădit politice și îi va permite să se consolideze pe „piețele tradiționale”, fără a figura în calitate de „punte de legătură”, care a pierdut din relevanță în condițiile interdependenței. Cetățenii Republicii Moldova vor avea de beneficiat de pe urma aderării la UE, mai întâi juridic, iar mai târziu și social-economic, dar incontestabil este că mai ales în perioada inițială sacrificiile sînt inevitabile.

Republica Moldova nu va deveni un stat realizat și o societate întregită în contextul lipsei de soluții viabile și asumate ale conflictului din raioanele de est, această problemă i-a marcat profund istoria politică, ale căror repercusiuni sînt, printre altele, că nu-și exercită suveranitatea și jurisdicția pe întregul teritoriu, și-a autoproclamat statutul de neutralitate permanentă și este șantajabilă de forțe atît din interior, cît și din exterior, restrîngîndu-i-se esențial spațiul de manevră. Republica Moldova promovează o politică externă multivectorială, stare firească pentru orice stat, dar care s-a dovedit a fi puțin eficientă și nu s-a soldat cu rezultate palpabile, ci a provocat numai neîncredere. În condițiile lipsei de progrese notabile în reglementarea conflictelor „înghețate” pe arena mondială și dezvoltării insuficiente a bazei teoretico-normative corespunzătoare, cazul Kosovo, dar totodată și al Abhaziei și Osetiei de Sud fiind elocvente în ordinea de idei reliefată, Republica Moldova n-a reușit să elaboreze o strategie palpabilă de soluționare a problemei raioanelor de est, iar proiectele prezentate cu diferită periodicitate, au fost perfectate de mediatori și garanți în formule variate, dar fără a fi asumate de părți din cauza deosebirilor între pozițiile de pornire și între obiectivele finale urmărite de protagoniști, situație care practic a blocat procesul de negocieri. În ultimul timp s-au întreprins unele tentative de relansare a negocierilor sub egida OSCE, însă rezultatele rămîn incerte, chiar dacă la Tiraspol s-a produs schimbarea liderului și așteptările se dovedesc a fi vădit optimiste. Doar elaborarea cadrului general și principiilor prin Legea cu privire la prevederile de bază ale statului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria) din 22 iulie 2005 face excepție de la situația descrisă, la ordinea de zi aflîndu-se perfectarea Concepției reglementării conflictului transnistrean și reintegrării Republicii Moldova.

În Republica Moldova cercetările științifice în domeniul relațiilor internaționale au debutat la mijlocul ultimului deceniu al secolului XX și au fost cu precădere de caracter descriptiv-aplicativ, investigațiile fiind canalizate pe probleme de politică externă, mai ales relațiile cu unele organizații internaționale guvernamentale. Cercetările aplicative au fost extinse și diversificate de către cadrele științifico-didactice, dar și de mulți analiști din cadrul unor organizații neguvernamentale pe măsura explorării studiilor europene, ancorate cu predilecție pe analiza relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Este de notat că parteneriatul dintre mediul științific și factorii de decizie se află la un nivel care lasă mult de dorit. Cît despre investigațiile fundamentale de specialitate, de o înaltă încărcătură teoretică, acestea sînt cu mult mai puține la număr și abordează statutul ontologic și epistemologic al Relațiilor Internațional, conceptele de interes național, securitate națională și politică externă, mișcările teroriste și alți actori nestatali, fenomenele globalizării și regionalizării. Mediul de cercetători și analiști nu s-a împărțit în baza școlilor sau curentelor teoretice distincte, singura partajare plauzibilă ar fi pe criteriul geopolitic, similar, spre exemplu, situației din Federația Rusă, și vizează vectorul de dezvoltare a Republicii Moldova, incluzînd proeuropeni, proeurasiatici și exegeți ai demersului multivectorial de diferită factură. Trebuie remarcate și studiile de istorie a relațiilor internaționale, mai ales contemporane și de istorie a diplomației universale și naționale.

Perioada postrăzboi rece cuprinde în fond două etape, în calitate de linie de partajare figurînd evenimentele din 11 septembrie 2001, care au fost determinante în consolidarea policentrismului și ca rezultat, structura sistemului internațional cunoaște o stabilizare relativă ce se va extinde pînă la un viitor mediu, chiar dacă în cadrul subsistemelor conflictele și replierile nu sînt excluse, ca și pe verticală. Sistemul internațional nu este împărțit în două lumi, una a păcii și alta a conflictului, din cauza că nu s-au format spații politico-strategice bine conturate, iar economiile și societățile sînt în mare parte deschise și interdependente. În condițiile tranziției de la geopolitică la geoeconomie, aplicînd și evaluarea lui E. Luttwak, conflictele dintre marile puteri, care se dovedesc a fi imanente, vor fi canalizate mai ales pe aspecte ale managementului afacerilor globale și regionale, raporturilor financiar-comerciale și prerogativelor instituțiilor economice mondiale, producîndu-se ceea ce B. Buzan și R. Little numesc „transformare sectorială”. Conflictele pe verticală avînd la bază diferite tipuri de economie, dar și alți factori, cu valențe cultural-civilizaționale, primesc un caracter vădit social-demografic sau ceea ce H. McRae numește lumea tînără, instabilă și săracă, pe de o parte, iar pe de alta, lumea bătrînă, stabilă și bogată. Notăm că cel puțin într-un viitor imediat probabilitatea schimbărilor esențiale în lista actorilor majori este cu șanse reduse de a deveni realitate, în aceeași măsură fiind posibilă și transformarea cardinală a structurii sistemului internațional. Totodată se vor mări gradele atît de interdependență, cît și de dependență, mai ales din cauza volumului diferit de implementare a tehnologiilor de vîrf, însă nu numai, tabloul fiind întregit și de alți factori, mai mult sau mai puțin determinanți. Este de notat de asemenea că se vor amplifica amenințările și riscurile nu

numai de sorginte globală, dar și sectorială la adresa omenirii în ansamblu, un factor important va fi deficitul de resurse, altul se referă la dialogul intercultural, situație care solicită un management nou și o atitudine nouă.

Avînd în calitate de suport de referință investigațiile întreprinse și rezultatele obținute, facem unele recomandări, utile nu numai în plan teoretic, dar mai ales sub aspecte aplicative, contribuind la cunoașterea, explicarea și înțelegerea unor probleme ce vizează caracterul relațiilor internaționale din perioada postrăzboi rece și elaborarea unor soluții palpabile:

1. este absolut necesar ca în Republica Moldova să fie aprofundate și extinse investigațiile în materia Relațiilor Internaționale, acest exercițiu fiind oportun pentru ca cercetătorii și analiștii să se includă activ în circuitul științific internațional, inclusiv prin invitații în calitate de profesori asociați și de a publica articole în reviste prestigioase de specialitate, nemaivorbind de participarea la foruri științifice și realizarea proiectelor comune, valorificînd posibilitățile oferite și de Programul FP7. Cercetările aplicative trebuie canalizate pe probleme de politică externă, aflată în interdependență cu politica internă, rolul principal aparținînd studiilor de integrare europeană. Indispensabil este ca în sfîrșit politica de stat să fie fundamentată științific, experiența postbelică americană fiind demnă de urmat. Este o oportunitate de valorificat elaborarea de către Guvern, cu participarea comunității științifice și societății civile a concepției noi a politicii externe a Republicii Moldova, document prin intermediul căruia acțiunile de politică externă să fie ajustate la realitățile actuale și la perspectivele imediate și pe termen mediu, chiar dacă mai multe prevederi se conțin și în textul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova;

2. este indispensabil ca Republica Moldova să fructifice „deschiderea” apărută în ultimul sfert al anului 2009 și să valorifice împrejurările favorabile în apropierea integrării europene, procese care se asociază cu modernizarea statului și a societății. Valorificarea acestei opțiuni strategice presupune fortificarea capacităților de funcționalitate a instituțiilor puterii de stat prin realizarea planurilor de acțiuni convenite de comun acord, utilizarea maximală a beneficiilor provenite din participarea la programul Parteneriatul Estic, implementarea prin programe guvernamentale a prevederilor aquis-ului comunitar, semnarea și ratificarea Acordului de Asociere, care să conțină o finalitate politică clară, inclusiv finalizarea negocierilor asupra acordurilor sectoriale, crearea Ministerului Integrării Europene, care va coordona activitatea tuturor structurilor implicate în realizarea acestor politici, depunerea cererii pentru obținerea statutului de țară-candidată și inițierea negocierilor pe marginea capitolelor aquis-ului comunitar, inclusiv instituționalizarea Biroului negociatorului-șef etc. Este de o importanță majoră pentru cetățeni și stat ca să fie efectuat un studiu de fezabilitate a proceselor de integrare europeană și să fie determinate costurile și beneficiile estimative de pe urma realizării lor, studiu care trebuie să fie comandat și finanțat de Guvern, dar și de alte instituții interesate. În lista oportunităților de realizat în termen scurt se include perfectarea unei strategii, care să întrunească un consens larg

politic și social, contribuind la transformarea ideii de integrare europeană într-un factor important de asigurare a coeziunii sociale și mobilizare pentru modernizarea Republicii Moldova;

3. În contextul internaționalizării incontestabile a conflictului din raioanele din est ale Republicii Moldova este necesar de a diminua asimetria în procesul de negocieri prin transformarea într-un format heptagonal și în exercitarea operațiunilor de menținere a păcii prin substituirea forțelor actuale cu structuri polițienești civile de caracter multinațional. Concepția „securității cooperative” poate figura în calitate de suport concepțional pentru elaborarea și implementarea soluțiilor. În acest context se dovedesc a fi inevitabile mai multe acțiuni precum evacuarea necondiționată a prezenței militare rusești în deplina ei diversitate, elaborarea statutului juridic special și acordarea autonomiei locale lărgite, acțiuni care nu trebuie să fie sincronizate, dar sînt oportune în condițiile monitorizării situației postconflict și garantării internaționale a implementării soluțiilor asumate de toate părțile. În setul de acte normative care urmează a fi perfectate rolul primordial revine concepției de reintegrare a țării și strategiei de postintegrare, în care, printre alte prevederi importante, să fie identificate unele riscuri și amenințări, cum ar fi la nivelul mentalităților cotidiene sau de factură financiar-economică, din cauza neachitării de către autoritățile tiraspolene a consumului de gaze naturale către Rusia. Ele trebuie elaborate de un cerc extins de participanți - structuri de stat, comunitatea științifică, patronat, sindicate și alte elemente ale sectorului asociativ de pe ambele maluri ale Nistrului, garanți și alți factori de decizie. În ultimă instanță, Republica Moldova urmează să se transforme într-un stat unitar asimetric, în condițiile că federalizarea este inacceptabilă și vine în contradicție cu interesele naționale, fiind un mijloc legal de recunoaștere internațională a regimului secesionist.

În cazul dacă acest conflict nu poate fi rezolvat în interesul Republicii Moldova, mai bine să rămîină „înghețat”, iar identificarea soluțiilor să fie rezervate altei generații de elite politice;

4. este necesar ca structura policentristă a sistemului internațional să fie consolidată, obiectivele strategice urmărite fiind extinderea numărului actorilor care să fie în măsură să-și asume răspundere pentru destinele lumii contemporane. Contrar unor așteptări optimiste expuse la începutul perioadei postrăzboi rece, caracterul relațiilor internaționale n-a devenit nici cu mult mai democratic, nici mai puțin conflictual, fiind oportun de a reforma Consiliul de Securitate al ONU prin mărirea numărului actorilor cu statut de membru permanent, a diversifica și aprofunda cooperarea nu numai regională, dar și transfrontalieră prin mecanisme bilaterale și multilaterale, a contracara eficient prin eforturi conjugate amenințările și riscurile atât structural-sistemice, cât și contextuale, atât convenționale, cât și nonconvenționale. Principiile solidarității și participării internaționale trebuie să fie implementate nu numai la nivelul statelor, dar și al diplomației populare, în contextul descentralizării actorilor.

Relațiile internaționale reprezintă prin caracterul lor o sferă dinamică, ele mereu sînt supuse transformării, stabilitatea este relativă, H.Kissinger susținînd că deși sistemele internaționale au o viață precară, fiecare ordine mondială exprimă o aspirație la permanență.

BIBLIOGRAFIE

1. Fukuyama Francis. The End of History and the Last Man. În: National Interest. 1989. nr.16. Summer.<http://www.wesjones.com/coh.htm>(vizitat 28.08.2011).
2. Киссинджер Генри. Дипломатия. Москва. Центр Ладомир, 1997. 848с.
3. Rammonet Ignacio. Geopolitica haosului. București: Doina, 1998. 159p.
4. Toffler Alvin și Heidi. Război și anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului XXI. Filipeștii de Târg: ANTET, 1995. 334p.
5. Бжезински Збигнев. Великая шахматная доска. Москва: Международные отношения, 2003. 254с.
6. Киссинджер Генри. Нужна ли Америке внешняя политика? Москва: Ладомир, 2002. 351с.
7. Mearsheimer John. Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere. Filipeștii de Târg: ANTET, 2003. 366p.
8. Huntington Samuel. Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale. Filipeștii de Târg: ANTET, 1997. 528p
9. Богатуров А. Великие державы на Тихом океане. История и теория международных отношений в Восточной Азии после Второй мировой войны(1945-1995). Москва: Новая школа, 1996. 356с.
10. Бовин Александр. Ведущие тенденции развития международных отношений. În: Международная Жизнь. 2004, nr.4-5. с.172-182.
11. Лебедева М. Мировая политика. Учебник. Москва: Аспект – Пресс, 2007. 365с.
12. Pușcaș Vasile. Relații internaționale/transnaționale. Cluj: Sincorn, 2005. 285p.
13. Hlihor Constantin: Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane. București: Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005. 330p.
14. Burian Alexandru. Geopolitica lumii contemporane. Chișinău: Tipogr. Centrală, 2003. 456p.
15. Beniuc Valentin. Formarea profesională în domeniul relațiilor internaționale: noi dimensiuni. În:Formarea profesională a specialiștilor în domeniul relațiilor internaționale: noi dimensiuni. Materialele conf.șt.-pract. int. Chișinău: CEP USM, 2007. p.12-19.
16. Held David ș.a.Transformări globale.Politică, economie și cultură. Iași: Polirom, 2004. 575p.
17. Hirst Paul. Thompson Graham. Globalizarea sub semnul întrebării. Economia internațională și posibilități de guvernare. București: Ed.Trei, 2002. 423p.
18. Brown Chris. Understanding International Relations. New-York: Palgrave, 2001. 296p.
19. Nicholson Michael.International Relations.AConcise Introduction.London:Palgrave,2002.242p.
20. Teosa V. Vasilescu Gr. Ciobu E. Serviciul diplomatic ca obiect de studiu al teoriei relațiilor internaționale. În: Serviciul diplomatic: teorie și practică/coordonatori V.Teosa. Gr.Vasilescu. E.Ciobu. Chișinău: CEP USM, 2011. p. 9-16.

21. Țirdea Teodor. Introducere în sinergetică. Chișinău: CE-P „MEDICINA”, 2003. 89p.
22. Goldstein Joshua. Pevehouse Jon. Relații internaționale. Iași: Polirom. 2008.779p.
23. Juc Victor. Josanu Yuri. Rusandu Ion. Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est. Chișinău: Tipogr. AȘM, 2008. 201p.
24. Hoffmann Stanley. Ianus și Minerva. Eseuri asupra teoriei și practicii politicii internaționale, Chișinău: Știința, 1999. 418p.
25. Juc Victor. Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice. Chișinău: Sirius SRL. 2011. 248p.
26. Цыганков П. Международные отношения. Москва: Новая школа, 1996. 320с.
27. Senarclens de Pierre. La politique internationale. Paris: Armand Colin, 1992. 185p.
28. Goldmann Kjell. Relațiile Internaționale: o perspectivă de ansamblu. În: Manual de știință politică. / ed.: Goodin Robert. Klingemann Hans-Dieter. Iași: Polirom, 2005. p.353-374.
29. Gaddis John. International relations theory and the end of the Cold War. În: International Security, 1992, nr.17. p.5-58.
30. Juc Victor. Elaborarea conceptelor de ordine mondială și sistem internațional. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2007, nr.2 p.69-78
31. Jensen Lloyd. Miller Lynn. Global Challenge. Orlando: Harcourt Brace College Publishers, 1997. 454p.
32. Juc Victor. Aspecte ale stabilității și echilibrului sistemelor internaționale. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2007, nr.3. p.38-44
33. Juc Victor. Dificultăți teoretico-metodologice în pronosticarea încheierii războiului rece. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2009, nr.1. p.55-75.
34. Biro Daniel. Secrieru Stanislav. Ordinea mondială-concepte și perspective. În: Manual de relații internaționale/coord.: Miroiu Andrei. Ungureanu Radu-Sebastian. Iași: Polirom, 2006. p.311-327.
35. Цыганков Павел. Мировая политика: содержание, динамика, основные тенденции. <http://www.ons.gfns.net> (vizitat: 15.06.2009).
36. Kegley-jr. Charles. Wittkopf Eugene. World politics. Trend and Transformation. New-York: St. Martin's Press, 2001. 669p.
37. Juc Victor. Procesele integraționiste și problema suveranității de stat. În: Republica Moldova și Uniunea Europeană: problemele și perspectivele cooperării./coord.: Moraru Victor. Chișinău: Știința, 2010.p.32-59.
38. Ohmae K. The End of the National State. New-York: Free Press, 1995. 214p.
39. Juc Victor. Rusandu Ion. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene/ coord.șt.: Roșca Alexandru. Chișinău: Prin-Caro SRL. 2010.p.38-70.

LISTA PUBLICAȚIILOR

1. Juc Victor. Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice. Chișinău: Sirius SRL. 2011. 248p. 17.5 c.a.
2. Juc Victor. Josanu Yuri. Rusandu Ion. Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est. Chișinău: Tipogr. AȘM, 2008. 201p. 12.75 c.a.
3. Beniuc Valentin. Juc Victor. Factorul confesional în relațiile internaționale. Chișinău: CEP USM, 2008. 115p. 5.8 c.a.
4. Popa Dumitru. Juc Victor. Răspunderea statelor și persoanelor în dreptul internațional. Iași: Vasiliana-98,2004.193p. 15.0 c.a
5. Juc Victor.Oportunități de valorificare a opțiunii de integrare europeană a Republicii Moldova. În:Idei și valori perene în științele socio-umane. Studii și cercetări. Tomul XV, Cluj-Napoca: Argonaut,2010,p.505-514. 0.6 c.a.
6. Juc Victor. Bobână Gheorghe. Conexiunea dintre cultură și civilizație (în aspectul relațiilor internaționale). În:Idei și valori perene în științele socio-umane. Studii și cercetări. Tomul VIII, Cluj-Napoca:Argonaut,2003,p.174-178. 0.3 c.a.
7. **Juc Victor. Eventuale reconfigurări ale structurii sistemului internațional sub aspectul polarității. În: Revista Națională de Drept (Bacău, România). 2011, nr.6. p. 91 - 106. 0.7 c.a.**
8. **Juc Victor. Opțiunea de integrare europeană a Republicii Moldova prin prisma interesului național. În: Revista Națională de Drept (Bacău, România). 2010, nr.3. p. 105 - 121. 0.7 c.a.**
9. **Juc Victor.Crețu Olga. Oportunitatea perfectării acordului de asociere Republica Moldova Uniunea Europeană.În:Revista Națională de Drept(Bacău, România).2010,nr.4.p.62-78. 0.7c.a**
10. **Juc Victor. Rusandu Ion. Ungureanu Veaceslav. Consolidarea securității politice a Republicii Moldova:aspecte geopolitice. În MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). 2010, nr.2(XLIX).p.148-155. 0.4 c.a.**
11. **Juc Victor. Ungureanu Veaceslav. Reconfigurarea structurii sistemului internațional după încheierea războiului rece. În Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice.2011, nr.2.p.163-182. 1.0 c.a.**
12. **Juc Victor. Fundamentarea teoriilor relațiilor internaționale prin „marile dezbateri”. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2011, nr.1. p.118-133. 0.8 c.a.**
13. **Juc Victor. Oportunități și alternative de consolidare a securității naționale a Republicii Moldova. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2010, nr.3.p.11-19. 0.5 c.a.**
14. **Juc Victor. Formarea ordinii mondiale policentriste după încheierea războiului rece. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2010, nr.1. p.83-90. 0.5 c.a**
15. **Juc Victor. Dimensiunea confesională a politicii internaționale: istorie și actualitate. În: Administrarea Publică. 2010, nr.4.p.93-108. 0.7 c.a.**

16. Juc Victor. Reconfigurarea ordinii mondiale după încheierea războiului rece: aspecte teoretico - metodologice. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2009, nr.3. p.44-60. 1.0 c.a.
17. Juc Victor. Fundamentarea și evoluția conceptului de interes național. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2009, nr.2. p.122-137. 0.8 c.a
18. Juc Victor. Dificultăți teoretico-metodologice în pronosticarea încheierii războiului rece. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2009,nr.1. p.55-75. 1.1 c.a.
19. Juc Victor. Semnificația interesului național în definirea unor priorități strategice de politică externă a Republicii Moldova. În: Akademos. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă. 2009,nr.4.p.44-49. 0.5 c.a.
20. Juc Victor. Probleme ale eroziunii suveranității statului național. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2008, nr.1.p.68-76. 0.5 c.a.
21. Juc Victor. Aspecte ale stabilității și echilibrului sistemelor internaționale. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2007, nr.3. p.38-44. 0.5 c.a.
22. Juc Victor. Elaborarea conceptelor de ordine mondială și sistem internațional. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2007, nr.2 p.69-78. 0.6 c.a.
23. Juc Victor. Diversificarea teoriilor relațiilor internaționale în anii '70-'90 ai sec.XX. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2007,nr.1. p.37-42. 0.4 c.a.
24. Juc Victor. Aspecte teoretico-metodologice ale fundamentării Relațiilor Internaționale. În: Revista de Filosofie și Drept. 2006, nr.3.p.48-56. 0.5 c.a.
25. Juc Victor. Statutul epistemologic al Relațiilor Internaționale. În: Revista de Filosofie și Drept. 2005, nr.1-3. p.19-25. 0.5 c.a.
26. Juc Victor. Introducere în teoria relațiilor internaționale. În: Revista de Filosofie și Drept. 2000, nr.2-3. p.3-10. 0.6. c.a.
27. Juc Victor. Elemente constituționale ale ordinii internaționale. În Revista de Administrare Publică. 1999, nr.1. p.65-71. 0.4 c.a.
28. Juc Victor. The institutionalization and the development of the relations between the Republic of Moldova and the European Union. În: The Republic of Moldova on the path of transformation: socio-humanistic aspects. Chișinău: "Tipogr.-Sirius"SRL, 2011. p.7-23.0,7 c.a.
29. Juc Victor. Procesele integraționiste și problema suveranității de stat. În: Republica Moldova și Uniunea Europeană: problemele și perspectivele cooperării. /coordonator: Moraru Victor. Chișinău: Știința, 2010. p.32-59 1.5 c.a.
30. Juc Victor. Rusandu Ion. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene./ coordonator științific.: Roșca Alexandru. Chișinău: Print-Caro SRL. 2010.p.38-70.2.0 c.a.

31. Juc Victor. Fundamentarea științelor socioumane prin intermediul paradigmelor. În: Respectarea drepturilor omului-condiție principală în edificarea statului de drept în Republica Moldova. Materialele conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău: F.E.-P. Tipogr.Centrală, 2010. p.176-187. 0.5 c.a.
32. Juc Victor. Politica Externă. În: Republica Moldova. Ediție enciclopedică. Ed. a2-a, Chișinău: Tipografia „Bons Offices” SRL, 2010. p.706-715. 1,8 c.a.
33. Cebotari Svetlana. Chilari Efim. Juc.Victor. Porcescu Sergiu. Politica externă. În: Republica Moldova: Ediție Enciclopedică, 2009. p.638-647. 1.5 c.a.
34. Juc Victor. Statutul disciplinar al științei relațiilor internaționale. În: Formarea profesională a specialiștilor în domeniul relațiilor internaționale: noi dimensiuni. Materialele conf. șt.-pract.int. Chișinău: CEP USM, 2007. p.75-91. 1.0 c.a
35. Juc Victor.Rolul transformator al științei în condițiile modernizării societății. În :Perspective de dezvoltare a societății moldovenești. Materiale ale conf.inter. șt.-pract interuniv. Chișinău: Print-Caro SRL, 2010.p.35-50. 0.6 c.a
36. Juc Victor. Activități ale Consiliului Europei în asigurarea securității umane. În: Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele conf.a XVI-a șt.int. Chișinău: Print-Caro SRL, 2010.p.202-206. 0.4 c.a.
37. Juc Victor. Definirea conceptului de interes național în condițiile eroziunii suveranității de stat. În: Academia de Administrare Publică - 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova. Materiale ale conf. inter. șt.-pract. Chișinău: AAP, 2008.p.202-205. 0.3 c.a.
38. Juc Victor. Fundamentarea teoretică a categoriei „interes național”. În:Filosofia și perspectiva umană. Materialele conf.consacrate Zilei Mondiale a Filosofiei. Chișinău:Pontos,2007.p.176-179.0.3 c.a
39. Juc Victor. Definirea relațiilor dintre stat și societate prin categoria „interes național”. În: Dezvoltarea umană: impactul proceselor de transformare a societății moldave. Materialele conf. intern. șt.-practice. Chișinău:UASM,2007.p.507-511. 0.3 c.a.
40. Juc Victor. Constituirea și evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Materiale ale conf.inter. șt.-pract. Chișinău: AAP, 2006.p.61-65. 0.3 c.a.
41. Juc Victor. Uniunea Europeană la începutul sec. XXI. În: Unificarea Europeană. Filosofia diversității / coord.:Gr.Vasilescu. Materialele conf.int. Chișinău: Tipogr. Elena-V.I.,2004.p.52-58. 0.4 c.a.
42. Juc Victor. Regionalizarea și integrarea—premise ale extinderii UE.În:Unificarea Europeană.Filosofia diversității./coord.:Gr.Vasilescu.Mat.conf.int.Chișinău:Tipogr.Elena-V.I.,2004.p.124-130.0.4 c.a
43. Juc Victor.Republica Moldova în condițiile noi de securitate.În:Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est.Mater. Conf.șt.inter.Chișinău:USM,2004. p.65-67. 0.3.c.a
44. Juc Victor. Fenomenul globalizării. În: Problemele regionale în contextul proceselor de globalizare. Simpozion internațional. Chișinău:ASEM, 2002.p.443-445. 0.3 c.a.

ADNOTARE

JUC Victor, Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodo-logice și replieri geostrategice, teză de doctor habilitat în politologie, Chișinău, 2012.

Structura tezei: introducere, patru compartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 255 titluri, 250 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sînt publicate în 44 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Relații Internaționale, relații internaționale, ordine mondială, sistem internațional, politică mondială, centru de putere, stat național, suveranitate, globalizare, interes național.

Domeniu de studiu: teoria relațiilor internaționale.

Scopul și obiectivele lucrării: scopul propus pentru valorificare științifică este de a cerceta procesele complexe de edificare a modelului nou al ordinii mondiale și a structurii noi a sistemului internațional după încheierea războiului rece, investigațiile fiind realizate atît la nivelul însușirilor structurii propriu-zise ale sistemului, cît și al actorilor internaționali. Cercetările sînt fundamentate nu numai prin analiza replierilor geostrategice care au contribuit la redimensionarea rolului și componenței actorilor majori atît la nivel global, cît și în context regional, dar și prin dezvoltarea nemijlocită a aparatului categorial-ideatic, reperele teoretico-metodologice fiind ele înseși obiect al preocupărilor științifice.

Noutatea și originalitatea științifică: caracterul inovator al rezultatelor obținute constă în elaborarea definițiilor de sinteză ale conceptelor „Relații Internaționale”, „ordine mondială” și „politică mondială”, iar sub aspectul aplicativ ele contribuie la soluționarea unei probleme de importanță majoră: definirea tipului de structură a sistemului internațional postrăzboi rece, abordată la nivelul însușirilor structurale propriu-zise ale sistemului precum și al agenților, cu raporturile multidimensionale și complexe pe care le exercită pe orizontală și pe verticală.

Rezultatele principale noi obținute în urma realizării investigațiilor au contribuit la crearea în Republica Moldova a unei direcții științifice noi în domeniul cercetării relațiilor internaționale și anume *edificarea relațiilor internaționale în perioada postrăzboi rece*, avînd ca suport analiza instituțiilor și proceselor, structurii și contextului care în totalitatea lor au determinat remodelarea configurației ordinii mondiale și schimbarea structurii sistemului internațional.

Semnificația teoretică: elaborarea și prezentarea unui cadru teoretico-metodologic complex și bine fundamentat de caracter interdisciplinar în aspect metodologic și pluridisciplinar în plan analitico-epistemologic de valorificare a relațiilor internaționale, abordate disciplinar-științific și în calitate de cîmp de acțiune a actorilor, tratați în totalitatea și diversitatea lor. Cadrul conceptual elaborat reflectă mai adecvat tendințele demersului științific postneclasic și realitățile globale din perioada postrăzboi rece. Sînt propuse definiții de sinteză ale conceptelor „Relații Internaționale”, „ordine mondială” și „politică mondială”, este argumentat caracterul operațional al categoriei „centru de putere” pentru a defini tipul de structură a sistemului internațional postrăzboi rece.

Valoarea aplicativă a lucrării: este definit interesul național al Republicii Moldova, care trebuie realizat plenar; concepția „securității cooperative” poate fi aplicată în calitate de suport concepțional pentru identificarea soluțiilor conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova, context în care se înscrie oportunitatea modificării formatului de negocieri în unul heptagonal; sînt cercetate prospectiv tipurile de costuri care trebuie asumate și unele beneficii care vor rezulta în urma realizării proceselor de integrare europeană a Republicii Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice: lucrarea este elaborată în Secția Științe Politice a Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei și a fost examinată și susținută în ședința comună a secțiilor Științe Politice și Studii Europene din cadrul Institutului și în ședințele Seminarilor Științifice de Profil de la Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei și de la Universitatea de Stat din Moldova. Investigațiile și-au găsit elucidare în 44 de lucrări științifice, inclusiv în 4 monografii, 3 articole din reviste internaționale, ele au fost prezentate, discutate și aprobate la peste 30 de foruri științifice naționale și internaționale. Rezultatele care au fost obținute pot fi folosite de către structurile de stat responsabile pentru identificarea soluțiilor conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova și pentru realizarea integrării europene a Republicii Moldova.

АННОТАЦИЯ

ЖУК Виктор, Формирование международных отношений после окончания холодной войны: теоретико-методологические аспекты и геостратегические перемещения, диссертация на соискание ученой степени доктора философии, Кишинев, 2012.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 255 работ, 250 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 44 научных работах.

Ключевые слова: Международные отношения, международные отношения, мировой порядок, международная система, мировая политика, центр силы, национальное государство, суверенитет, глобализация, национальный интерес.

Область исследования: теория международных отношений.

Цели и задачи работы: целью диссертации является исследование комплексных процессов формирования новой модели мирового порядка и новой структуры международной системы после окончания холодной войны. Исследование основано на анализе геостратегических перемещений, которые способствовали изменению состава и роли великих акторов на глобальном и региональном уровнях. В работе проанализирован и обогащен категориально-понятийный аппарат, который непосредственно является предметом научного исследования.

Научная новизна и оригинальность работы: инновационный характер диссертации состоит в том, что были представлены обобщенные определения понятий «международные отношения», «мировой порядок», «мировая политика», а также научно обоснован полицентристский тип структуры международной системы установленной после окончания холодной войны.

Принципиально новые результаты которые были получены способствовали созданию в Республике Молдова нового научного направления в области исследования международных отношений-*формировании международных отношений после окончания холодной войны*. В качестве основы научного исследования принят проведенный анализ функционирования институтов и структуры, процессов и контекста, которые в совокупности определили изменения модели мирового порядка и типа структуры международной системы в целом.

Теоретическая значимость работы: была разработана и представлена комплексная теоретико-методологическая основа междисциплинарного формата и характера, в методологическом и аналитическо-эпистемологическом плане. Исследования международных отношений, которые рассматриваются научно-дисциплинарно и как поле для деятельности акторов. Работа разработана в русле тенденций постнеклассической науке, а так же отражает реальности периода после окончания холодной войны.

Практическая значимость работы: обоснованы национальные интересы Республики Молдовы и необходимость их полномасштабной реализации, концепция «кооперативной безопасности» может быть применена в качестве основы для разрешения приднестровского конфликта, а также перспективно были исследованы некоторые расходы и преимущества, которые исходят от реализации европейской интеграции Республики Молдова.

Применение научных результатов: работа разработана в Секции Политических Наук Института Европейской Интеграции и Политических Наук Академии Наук Молдовы, результаты были обсуждены и представлены на совместном заседании секций Политические Науки и Европейские Исследования вышеуказанного Института, на двух заседаниях Профильных Научных Семинарах, на более 30 национальных и международных научных форумах, были опубликованы в 44 научных работах, включая 4 монографии и 3 статьи в международных научных журналах. Результаты могут быть использованы государственными структурами ответственными за поиск путей и механизмов разрешения приднестровского конфликта и реализации политики европейской интеграции Республики Молдова.

ANNOTATION

JUC Victor, Formation of international relations after the end of cold war: theoretico-methodological aspects and geostrategical reorientations, thesis for the Degree of Doctor Habilitat of Political Science, Chisinau, 2012.

Structure of the thesis: introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography comprising 255 titles and 250 essential text pages. The obtained results were published in 44 research works.

Key words: International Relations, international relations, world order, international system, world politics, center of power, national state, sovereignty, globalization, national interest.

Domain of research: theory of international relations.

Purpose and objectives of the work: the intended purpose of the work is to investigate the complex processes of formation of new world model order and new structure of international system after the end of cold war, the researches being carried out both at the level of structure and at the level of actors. The researches are based on the analysis of geostrategical reorientations which have ultimately contributed to the alteration of the structure and role of great actors at both global and regional level. The immediate development of the categorical-ideational framework is carried out in the thesis, the theoretico-methodological reference points of investigations being the direct object of scientific study.

Scientific novelty and originality: The innovative character of the obtained results consists in elaboration of fundamentally definitions of synthesis of such concepts as “International Relations”, “world order” and “world politics” which in applied aspect contribute to resolve a problem of great importance: to define the type of international system structure after the end of cold war both at the level of structure and at the level of actors with the multidimensional and complex relationships they carry out horizontally and vertically.

The fundamentally new results of research have contributed to create in the Republic of Moldova a new scientific direction in domain of international relations researches and namely *formation of international relations after the end of cold war*, having as support the analysis of institutions and processes, structure and context which all together have determined both the remodeling of world order configuration and the alteration of international system structure.

Theoretical significance: elaboration and presentation of complex well-founded theoretico-methodological framework which is interdisciplinary in methodological aspect and multidisciplinary in analytico-epistemological aspect of scientific exploration of international relations examined from scientifically-disciplinary point of view and as actions of actors in all their diversity. The elaborated conceptual framework reflects more adequately new requirements of a science and global realities of post - cold war period. The definitions of such concepts as “International Relations”, “world order” and “world politics” are proposed and the operational nature of the category “center of power” is argued to define the type of structure of the international system after the end of cold war.

Practical value of the work: the national interest of the Republic of Moldova is defined and must be totally realized, the concept of “cooperative security” can be applied as a support to find solution to the conflict in the east regions of the Republic of Moldova, the context in which the opportunity to modify the format of negotiations in a heptagon is possible. Some types of costs that must be assumed and some benefits that will result from the realization of European integration processes by the Republic of Moldova are researched prospective.

Implementation of scientific results: this thesis was elaborated at the Political Sciences Department of the Institute of European Integration and Political Sciences of the Academy of Sciences of Moldova was examined and supported at the general meeting of the Political Sciences and European Studies departments of the Institute and at the scientific seminar meetings in the field at both the State University of Moldova and the Institute of European Integration and Political Sciences of the Academy of Sciences of Moldova. Researches were published in 44 scientific works including three monographs; they were presented, discussed and approved at over than 30 national and international scientific forums. The obtained results can be used by the state bodies responsible for finding solutions to the conflict in the east regions of the Republic of Moldova and for achieving European integration of the Republic of Moldova.

JUC VICTOR

**EDIFICAREA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE
POSTRĂZBOI RECE: ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE
ȘI REPLIERI GEOSTRATEGICE**

**23.00.04 – TEORIA ȘI ISTORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI
DEZVOLTĂRII GLOBALE**

Autoreferatul tezei de doctor habilitat în politologie